

mladika

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

57

117 986 1984

530733,1

COBISS ©

1

*Mladinski zbor
Vesela pomlad
med božičnim
koncertom
v openski cerkvi
25. decembra lani*

MLADIKA

IZHAJA DESETKRAT V LETU

LETO XXVIII - ŠTEV. 1

KAZALO

Urednik: Mladiki za osemindvajseti rojstni dan . . .	1
Alojz Rebula: Niagara v srcu Milan: Znamenje . . .	2
Vladimir Kos: Improvizacija Francu Jezi v slovo . . .	3
Vladimir Kos: Za novo luč Mogoče ne veste, da... . . .	4
Izposojeni pogovor: Franc Bükvič	6
Pod črto	7
Pavle Merku: Prosek	7
Marta Kunaver: Sklonjena nad risalno mizo	10
Dolores Terseglav: Pesnikova usoda	11
Marko Pozzetto: Jože Plečnik - Zale	11
(M.Š.): 400-letnica Dalmatinske Biblije	12
Antena	14
Mik: SSG v premislek	15
Pod zbiralno lečo: Iz slovenske publicistike	16
Narava - okolje - človek	17
Dr. Miloš Kralj: Influenca ali gripa	19
	20

Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Listnica uprave Za smeh

Priloga: RAST 14-1984, pripravljala uredniški odbor mladih.

Zunanja oprema:
Edvard Žerjal

Uredništvo in uprava: 34133 Trst, ul. Donizetti 3, tel. 768189

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Registrirano na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI (Zveze italijanskega periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 1500 lir. Celoletna naročnina za Italijo 12.000 lir; nakazati na poštni tekoči račun 11/7019 — »Mladika« — Trst. Letna naročnina za Jugoslavijo 600 ND. Druge države 12 US dolarjev (ali enakovreden znesek v tujih valutah).

tisk »graphart«, trst, rossetti 14

pisma pisma pisma pisma pisma

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva.

ČASI SO SE SPREMENILI

Prežihov Voranc piše o svoji materi: »... posebno dobro pa je znala brati. V zimskih večerih je pred celo družino brala povesti Mohorjevih knjig in znala je brati tako dobro, da so nam te povesti vstajale živo pred očmi ter nam je, posebno otrokom, včasih kar sapa zastajala, ko smo jo poslušali.«

Časi so se korenito spremenili. Znanstveni napredek je napravil ogromno pot. Televizija, roboti ali kompjuterji nas neprestano kot zevajoče zveri zasledujejo. In pri tem se vprašujem: kako pa je s to lepo navado branja pri nas? Koliko očetov in mater je še, ki posredujejo kot Vorančeva mati bogastvo pisane besede svojim potomcem? In kakšen odnos imajo naši ljudje do tiskane besede? Kako se zanimajo za leposlovje in koliko?

In še — kako se navzemamo navezanosti naših očetov na našo zemljo in ljubezni do nje? In nazadnje — ali nam zemlja sama ne obrača hrbet, nehvaležnim sinovom, ki jo vedno bolj opuščamo in puščamo neobdelano, da raste na nji osat in trnje?

BRANKO

ŠE ENKRAT: PUSTIMO KARDELJA

Nedavno je v MLADIKI prišlo do ne ravno polemične, a vendar nasprotujoče si izmenjave mnenj med nekim bralcem in pisateljem Bojanom Štihom. Bralec je očital Kardelju direktivo, po kateri naj bi se zamejski Slovenci odpovedali svojim političnim predstavništvom in se vključili v tuje stranke, Štih pa je Kardelja branil s splošnimi trditvami o njegovih zaslugah za samoupravni socializem.

V tej zvezi nas je neki prijatelj opozoril na dokument, ki nikakor ne podpre Štiha v njegovem vrednotenju Kardelja. Gre za naslednji citat, kjer Kardelj leta 1945 takole podaja svoje (in uradno jugoslovansko) stališče o odno-

sih s Sovjetsko zvezo: »Jugoslavija je ena od bodočih sovjetskih republik in naši odnosi se morajo razvijati v perspektivi, da bo Jugoslavija v prihodnosti postala sestavni del Sovjetske zveze« (Prim. Echange de lettres entre le C.C. du P.C.Y. et le C.C. du P.C.(b) de l'U.R.S.S., Le livre Yougoslave, Paris 1950, stran 84).

G. V.

DOKUMENTI

Spoštovani urednik!

Iz knjige »Dokumenti ljudske revolucije«, Ljubljana 1966, navajam odlomek iz pisma, ki ga je Edvard Kardelj 13. oktobra 1942 poslal Borisu Kidriču in Francu Leskošku:

»Kakor ste že zagotovo na svoje veliko veselje izvedeli, je danes naša VOS likvidirala Natlačena star., a mlajši je bil laže ranjen. Lahko si mislite, da sem prav počteno razveseljen, ko so me nekaj ur po mojem prihodu obvestili o tem dogodku. Naš je bil preoblečen v duhovna in jo je s pomočniki vred cel in živ pobrisal. Tudi Kulovič je v bolnici poginil do kraja, tako da ima naša VOS v kratkem času dva pomembna uspeha. Obakrat je opravil delo neki novinec, ki je pred nekaj dnevi prišel iz okolice. Novinec — toda napravil je počteno! Izgleda, da bomo v njem dobili drugega Štefana«.

V opombi pod črto je v knjigi rečeno, da je Štefan ilegalno ime za Eda Brajnika.

V tržaškem Novem listu z dne 8. decembra 1983 pa berem članek z naslovom »Umrj je Edo Brajnik«. V tekstu, ki je napisan s simpatijo in toplino, je tudi stavek: »Edo Brajnik se je med vojno izkazal kot odličen organizator Varnostne službe«.

Rad bi vedel, gospod urednik, če gre v obeh primerih za isto osebo.

R. D.

Verjetno gre za isto osebo.

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR: Lojzka Bratuž, Ivo Jevnikar, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavec, Franc Mljač, Aleksander Mužina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Ester Sferco, Maks Šah, Drago Štoka, Marko Tavčar, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema). Vsi pisci sodelujejo brezplačno.

JMF 986

+

117986

FD 733 / 1985

Mladiki za 28. rojstni dan

Medtem ko sem razmišljal o uvodnih priložnostnih besedah v novi, 28. letnik Mladike, mi je prišla v roke enaindvajseta številka ljubljanske Nove revije, v kateri je objavljen dolg pogovor Tarasa Kermaunerja z Jožetom Pučnikom. Ko sem ga prebral, me je veselje za priložnostne besede v novi letnik minilo. Vsaka moja beseda se je zdela prazna, brezkrvna, nepotrebna.

Jože Pučnik je, čeprav bister dijak na mariborski gimnaziji, moral delati maturo kot privatist; bil je sumljiv zaradi svoje kritičnosti in samostojnosti; tik pred maturo so ga povabili na policijo, ga slekli in zasliševali; prestal je devet let zapora; končal je univerzo v Ljubljani; ponovno je končal študije v Nemčiji, ker se je njegova diploma v Ljubljani med preiskavo »izgubila«.

Ob vsem tem — sem mislil — bi bila vsaka moja beseda prazna.

Ali mora človek prav res skozi trpljenje, da zadobi njegova beseda na vrednosti in veljavi?

*
**

»Prisegal sem na Cankarjevo misel, da kane vsaka kaplja krvi na rodovitna tla, tudi če kane na skalo.« (J. Pučnik)

*
**

Preveč krvi in trpljenja je bilo žrtvovanega na oltar besede in svobodne misli, da bi se besedi odpovedal, da je ne bi več cenil, da bi jo zavrgel.

In če je moja beseda še tako skromna in preprosta: prihaja iz svobodnega srca in razuma. Zato se ji ne bom odpovedal, je ne bom zatajil in je ne bom zlorabljal.

Ta občutek me je preveval, ko sem prebral omenjeni pogovor. In ta misel naj spremlja v novem letniku nas v uredništvu in vse sodelavce Mladike, ki zvesto in požrtvovalno delajo za revijo, ki ne honorira, a je odprta vsaki razsodni misli, vsakemu žlahtnemu pričevanju, vsaki modri oceni in komentarju.

Mladika naj tudi v 28. letniku prinaša v slovenske družine zdravo in svobodno misel, upanje v življenje in vero v bodočnost.

*
**

»Za boj na konkretnem področju je potrebna morala, moralno doživljanje objektivnih zakonov stvarne situacije ter avtonomno opredeljevanje in odločanje, skladno s tem doživetjem. Potrebna je svoboda. ... Kdor ni konkreten in v dejavni konkretnosti svoboden, ne more biti ustvarjalen.« (J. Pučnik)

*
**

Vsem bralcem in sodelavcem, podpornikom in prijateljem doma in po svetu želi Mladika ob začetku novega leta poguma, vztrajnosti in vere v smisel in smiselnost dela in žrtvovanja. Vsem se za sodelovanje, pomoč in podporo zahvaljujemo.

Urednik

Niagara v srcu

(Odlomek iz istoimenske še neobjavljene knjige)

»Vidiš, kako potegne osemcilindrski konj!« se pohvali Gorazd, ko jo s svojim montecarlom ureže v opoldanskem soncu proti vzhodu.

Ožja samotna asfaltna proga teče v kanadski Kanaan, v Niagara fruit area - Niagarsko sadjarsko področje.

V Stone Creeku pozdrav prvi trti v Ameriki. Pozdrav prvim gosem, njihovemu medcelinskemu dobrodušnemu zibanju. Pozdrav poljem nemške detelje. Pozdrav hrastom, samotno veličastnim, kakor patriarhi na počitku. Pozdrav dobrotnim črno-belim vampom goved med njimi. Pozdrav sadovnjakom višenj. Pozdrav blaženemu vejnatemu ostrešju ob cesti.

Sveta si, zemlja, in blagor mu, komur plodiš.

Tako domače je vse, ko da bi se vozili kje za Dravo, tam po Ptujskem polju.

Zvem, da je to plodno niagarsko preddverje pritegnilo tudi Slovence. Na primer Dolenjca, krojača, ki je najprej delal na sladkorni pesi v Manitobi, predsedal na avtomehaniko in potem končal tu pri sadju.

Zaznavam, kako se svet niža, v prostranih slovesnih terasah. Medtem se gozd daljnovodov gosti, v napoved nekega fantastičnega vrelca električne energije. V zraku diši po nekem velikem zemeljskem dogajanju. Gremo skozi Thorold, mestece ima petnajst tisoč prebivalcev, tu so doma Italijani, v Trstu naši bratje po Marxu, po Kristusu pa nič.

»Niagarski polotok, to je kanadska Kalifornija,« me poučuje Črtomir. »A kar se slapov tiče, so me prvič razočarali. Zdelo se mi je kakor na Fužinah, kjer pada Ljubljaniča.«

»Ničesar mu ne sugeriraj,« reče Gorazd izza volana.

Prva tabla, ki je samo ime: Allanburg.

Druga tabla, na kateri se že nekaj dogaja: City Niagara Falls - Population 66.000.

Skozi puščo divjih rumenih rož se vozimo v ta turistični Eldorado iz samih motelov, ki je tudi znamenit cilj poročnih potovanj.

Ura je 13.30, ko dogajanje postane končno park in nad njim meglica kakor od eksplozije.

Komaj utegnem ošiniti stolp z vrtečo se razgledovalnico, ko že vozimo mimo prostranega brezna. Zapeljati moramo daleč v park, da lahko parkiramo. Ko se vračamo k slapovom, opazim, da sem pravzaprav tudi sredi čudesa vegetacije. Drevesa se dvigajo naokrog v nekakšni negovani ženski polnosti, geometrična ozvezdja gredic se razlivajo od ognjenih rož, v severnjaško temo smrek bliskajo plameni vrti. Za vsem tem slutiš v bližini znamenito Hortikulturno šolo: ustanovo, kjer strokovnost očitno postaja adoracija. Amerika je hotela ozaljšati svoje največje naravno čudo, čudo voda, z rajskim vencem rastlinstva.

Obstanemo nad prepadom, v kotu prostrane podkve, čez katero se ruši kanadska Niagara. Velikanska rečna ploskev prihaja v zelenkasti nakodranosti, v mogočni spokojnosti velikih ravnin. Neznanska vodna fronta se iznenada znajde pred neznano fronto praznine. Ko da ni nič, se razkolje v tisoč slapov in odgovori na dnu prepada s tisoči bomb.

A skoraj bolj kot ta bela katastrofa me priteguje to, kar se dogaja nekaj metrov od mene, v skrajnem kotu podkve. Tu na obrobju voda pridirja drugačna, nič razpljuskana od čeri, ampak gola, zelena in globoka. Gledam jo, kako izpodjeda škarpo, tiha, zamolkla, morilska. Kako zavratno počesa kakšno algo, preden se ureže v slap in se vrže dol v penjenje in grmenje.

Z Gorazdom si izmenjujeva bolj poglede kot besedo: kaj šele mora biti Vsemogočnost?

Trenutek je pretresljiv. Ne toliko kot razodetje snovi, ki kljub vsemu ostaja voda in ne gre iz bitnega oklepa svojega H2O. Ampak kot pričevanje Prasile, ki je tu zapisala v roman vesolja enega svojih veličastnih odstavkov.

Čutim, kako se vsi trije tiho zlagamo: največ, kar človek zmore ob tem, je to, da se zgrudi v trojno slavo.

Očetu, ki je Niagaro urgel v bivanje.

Sinu, zaradi katerega je bila Niagara vržena v bivanje.

Duhu, ki ji daje njeno kozmično šifro.

Nekaj časa se prepustimo pogledu na zbor-sko orglanje iz tisočev vodnih piščali. Nato stopimo v bližnjo restavracijo, da se okrepčamo. Kljub množici gostov pridemo takoj do samopostrežnega kosila. Ko bi se vsaj enkrat kaj zataknilo, v tej ameriški organizaciji. Ne, tudi miza nam je takoj na razpolago. Mogoče pa je v City Niagara Falls tudi kakšna visoka gostin-ska šola.

Pišem naslonjen na ograjni zid, nasproti ameriški Niagari. Potem ko sem se nagledal Podkve, gledam zdaj Glavnik. Krajši je od Podkve, brez njene veličastne ukrivljenosti, a čez premico prepada se razveša isti beli brokat slapov. Za razliko od kanadskih, ki grmijo naravnost v dno prepada, se ti razbijajo že visoko na pobočju, potem pa se v neštetih spenjenih hudournikih razlivajo dol po skalovju. Na ozadju kakor iz snežnih razvalin posebno slikovito učinkuje rumena lisa, ki je od daleč videti kakor grmovje cvetoče žoltovine. Potem se grm za grmom začne trgati s skalovja. Tako spoznam, da je to sprevod turistov. Rumeniina je od plaščev, s katerimi so se zaščitili, ko so hoteli v bližino slapov, pred dežjem njihovega pršenja.

Gledam na Niagaro, potem ko je po neznan-skih padcih postala tam doli spet reka, mir in smer. Nad breznom križarijo galebi z oljčnimi vejicami v kljunih. Odslej bo mir dol skozi Ontarijsko jezero, dol po Reki sv. Lovrenca, tja do pramiru Atlantika.

Gor po upokojenih vodah sopiha pokrit par-nik, ki pelje druge turiste pod kanadske slapove. Pomislim na topnjačo, ki hiti v ogenj pomorske bitke, kjer je vse pljusk, dim in kaos.

Naznanjajte mir, galebi.

A kakšno vprašanje mi postavlja ta Niagara, ta vidna vsemogočnost?

Tole: zakaj zna nevidna Vsemogočnost takole igraje vreči v prepad cela jezera, ko pa postane Človek, si izvoli ne samo tišino, ubožstvo in ponižnost, ampak celo skrajno nemoč Križa?

Dvojen slog, v katerega je razpel svojo epifanijo krščanski Bog.

Toda ko bo ta slog spet poenotil, bo ta v znamenju neizmerne slave.

Srce hoče besedo v te slapove in v te galebe in jo najde: Pričakujem ustajenje mrtvih.

Takrat bo vse Niagara.

Je mogoče kaj podobnega šlo po glavi tudi kubanskemu pesniku Heredii, ko je tu prebijal svoje izgnanstvo? O tem sem bral prej na bronasti tabli. Zaželel sem si ga, tistega neznane-ga Heredie. Rad bi videl, kako je odjeknila Niagara v njegovem srcu.

Prijatelju Arheologu bom vsekakor napisal kartico: »Med glasove Vsemogočnega v srcu je danes suvereno udarila Niagara. Doživel sem še eno slutnjo tega, kar prekaša vse naše pred-stave.«

Znamenje

Strašna je vizija »zime«, ki bo sledila atom-skemu spopadu. Tako pravijo veliki znanstve-niki in mi jim verjamemo. Dim in prah bosta prekrila zemljo po prvem uničenju. Svetloba in toplota sonca ne bosta več zmogla vzdrževati življenja.

Zemlji bosta zavladata tema in mraz.

Upanje, da ne bo tako, nosi človek v sebi, v svojem srcu. Kristjani smo prvi, ki moramo postati znamenje:

- povezanosti (jaz-ti-mi-vsi),
- sodelovanja,
- usmiljenja,
- dobrote,
- poštenja,
- odkritosti,
- razumevanja in spoštovanja,
- strpnosti,
- zvestobe.

Vedno znova potrebuje ta »hudobni in pre-šuštni rod« znamenje:

- svet, ki je bolan od razočaranja;
- svet, ki je slep od nasilja;
- svet, ki ga razjeda sebičnost;
- svet, ki je ves ujet v dolgočasje in brezbriz-nost;
- svet, ki je lačen kruha, ljubezni in miru.

Po družinah, med sosedi, pri nas med Slo-venci in Italijani, med narodi, moramo kristja-ni postati znamenje, da je upanje resnica.

MILAN

VLADIMIR KOS

Improvizacija

Še eno kamelijo veter odtrgal je — kómu, sonce, v dar?

Sonce pa užaljeno odšlo je v gozd meglá — ga voda čaka?

Kamelija rdeča pade pred bel oltar — se veter moti?

FRANCU JEZI V SLOVO

V tržaški bolnišnici je 20. januarja umrl za kapjo časninar in pisatelj Franc Jeza. Star je bil 67 let. Pokojnik je bil doma iz Hajdine pri Ptujju. Tik pred vojno se je vpisal na pravno fakulteto v Ljubljani, študija pa zaradi vojnih dogodkov ni mogel dokončati. Mnogo let kasneje je dokončal študij etnografije in etnologije na univerzi v Gradcu.

Takoj po okupaciji Slovenije se je Franc Jeza kot krščanski socialist vključil v narodnoosvobodilno gibanje, med neko akcijo za osvoboditev zaprtih prijateljev pa so ga prijeli, obsodili na do smrtno ječo in odgnali v notranjost Italije. Ko se je po razsulu vrnil, so ga prijeli nacisti in odvedli v Dachau in Ueberlingen. To svojo kalvarijo je podrobno opisal v pretresljivem pričevanju »V dachauskih blokih«.

Po vrnitvi iz nacističnih taborišč je bil Franc Jeza v Ljubljani nekaj časa časninar pri Slovenskem poročevalcu. Ko pa je spoznal značaj poveljnega re-

žima v Jugoslaviji, se je odločil za beg iz domovine ter je prišel leta 1948 v Italijo, kjer je najprej živel v begunskem taborišču pri Frosinonu in potem v Rimu, nazadnje pa se je preselil v Trst, kjer je bil do leta 1954 pri zavezniški časnikarski agenciji AIS. Kasneje ni imel nikoli več stalne službe. Preživel je kot sodelavec na tržaški radijski postaji, katere arhiv je poln njegovih dramskih del (za igro »Zadeva je končana« je prejel prvo nagrado), mladinskih zgodb, novel, dramatiziranih povesti, prevodov, ocen, predavanj. Dolga leta je urejal rubriko »Kulturna kronika«, ki se je odlikovala po veliki razgledanosti in prodornem duhu.

Franc Jeza je sodeloval pri večini slovenskih zamejskih in zdmskih revij z literarno prozo in idejnimi članki. Bil je tudi ustanovitelj in sourednik revije STVARNOST, kasneje imenovane STVARNOST IN SVOBODA. V zadnjih letih je izdal pet zbornikov z naslovi

ALTERNATIVA, INICIATIVA, DEMOKRACIJA, AKCIJA in NEODVISNA SLOVENIJA. V njih je zagovarjal načela demokracije, pluralizma in slovenske državne neodvisnosti.

V knjigah je objavil literarni deli »Moč ljubezni«, ki jo je začela objavljati naša revija, in pa zbirko fantastičnih povesti z naslovom »Nevidna meja«, za katero je leta 1980 prejel nagrado VSTAJENJE za življenjsko delo. Objavil je nadalje tri knjige s politično-zgodovinsko vsebino: »Nova tlaka slovenskega naroda«, »O ključnih vprašanjih rane karantansko-slovenske zgodovine« in »Skandinavski izvor Slovencev« s tezami, ki so bile za marsikoga sporne.

Rajnemu Francu Jezi v spomin priobčujemo na teh straneh intervju, ko mu je bila podeljena nagrada VSTAJENJE, in pa enega od petih govorov na njegovem pogrebu 23. januarja ob navzočnosti številnih prijateljev.

Franc Jeza ob prejemu nagrade Vstajenje za knjigo Nevidna meja

— Mislim, da sem napisal te zgodbe predvsem iz ljubezni do ljudi, do vsega človeštva. Ko gledam otroke, te naše nedolžne otroke, me je strah ob misli, da bo morda razvoj nje same ali vsaj njihove potomce pripeljal do grozljive situacije, celo take, kot si jih lahko danes samo predstavimo. Pomislimo samo na atomsko vojno ali uničenje naravnega okolja. Nedavno sem na primer zvedel, da je povsem usahnil in se posušil širok in globok potok v mojem rojstnem kraju, imenovan Studenčnica, v katerem smo se kot šolarji srečni kopali in brez skrbi celo pili čisto vodo, v kateri smo plavali. V potoku so bili globoki tolmunji in kot otroci smo verjeli, da nekateri sploh nimajo dna. Po potoku

so plavale tudi divje kokoške, kot smo jim rekli, neke vrste črne vodne ptice, kot jih pozneje nisem videl nikjer drugje. Ob misli, kaj vse se na našem svetu lahko še zgodi, me postane strah. In ob takem občutju sem napisal nekatere svoje fantastične zgodbe. To je strah pred totalitarnimi diktaturami, ki morda čakajo nove generacije pod pošastnimi, dozdevno neumrljivimi diktatorji, pred grozotnimi epidemijami, ki jih lahko prinese s seboj tehnični razvoj s svojimi biološkimi eksperimenti itd. Hkrati pa želim in sem tudi prepričan, ravno zaradi ljubezni, ki jo čutim do ljudi in posebno do mladih in novih rodov, da bo človeštvo znalo premagati tudi take bodoče zagate in se bo znalo

izogniti nepopravljivim dokončnim katastrofam. Zaupam v zmago dobrega, v zmago poštenja in razuma. Ne verjamem, da bi lahko nekoč dokončno zmagali hudobija in norost. To gotovo ni bilo v božjem načrtu glede človeštva. To me tolaži in to je tudi misel, lahko bi rekel tudi čustvo, ki jo je občutiti v vseh mojih fantastičnih zgodbah. Iz njih naj bi, to je bil tudi moj namen, dobivali bravci občutek, da je življenje kljub vsem težavam in nevarnostim nekaj čudovitega, neprestan čudež. In morda je tako čudovito lepo ravno zaradi tega, ker je vedno ogroženo, ker mu nekaj grozi, kot veste, že komaj spočetemu življenju v materinem telesu.

Zdaj pa še nekaj besed o tvojem celotnem ustvarjanju. Kakšen bi bil vrstni red po kvaliteti in pomenu, kot ga presoja pač avtor sam?

— Takšen vrstni red, oziroma kvalitetno lestvico, bi težko sam določil. Vsekakor postavljam te svoje fantastične zgodbe med najboljše svoje stvari, ne toliko po čisti literarni kvaliteti, ker so mi nastajale priložnostno, kot pa po oblikovni plati in pa po izvirnosti, predvsem pa po miselni plati in po fantaziji. Mislim namreč, da se mora odlikovati pripovedništvo tudi po izvirnosti in fantaziji, da je tako res pripovedništvo. Na to nekateri naši pa tudi tuji pisatelji pozabljajo, in zato pišejo bolj svoje tolmačenje zgodovine, sociologije ali filozofije, kot prave povesti in romane.

Zadnje vprašanje pa naj gre mimo tega priložnostnega okvira. Franca Jeza bi želeli javno

vprašati, zakaj je lepo in zanimivo biti Slovenec?

— Tega vprašanja si sam nisem nikoli zadal, pač pa sem vedno čutil, da je lepo biti Slovenec, saj nam ne manjka ničesar, kar napravlja življenje zanimivo, napeto in angažirano, če naj se tako izrazim. Kako lepo je biti Slovenec, občutim vsakokrat, ko potujem po kaki tuji deželi. V Nemčiji na primer pogrešam naš čut za mero, intimnost našega življenja, v Skandinaviji naše cerkve, zlasti cerkve po naših vaseh in na hribih. Tam je pokrajina brez njih pusta, kot da nima duše, in melanholični se mi zdijo tudi ljudje, kakor da se nimajo kam djati ne glede na vse svoje izobilje. Da niti ne govorim o drugih bolj zaostalih in manj srečnih deželah. Zdi se mi samo, da mi sami ne vemo, kaj imamo, ko imamo tako deželo, kakor smo jo podedovali od svojih prednikov in ko imamo tako zgodovino, tako razgibano, da je dejansko zgodovina vse Evrope v malem, zgodovino, katere se nam ni treba sramovati, kakor se je morajo sramovati nekateri tako imenovani veliki narodi. Gledati moramo samo, da si ohranimo svojo slovensko izvirnost in jo bogatimo s svetovljanstvom. Bolj moramo spoštovati sami sebe, bolj moramo biti ponosni nase, na svojo zgodovino in na vse drugo, kar spada pod pojem slovenstva in slovenske domovine. In bolj moramo biti tudi odprti do ostalega sveta, ne na komando drugih, v vlogi podložnikov, ampak kot svobodni ljudje v svobodni deželi.

Beseda ob odprtem grobu

Zbrali smo se na slovesu od zelo dragega in zelo spoštovanega človeka. Mislim, da je to edinstvena priložnost, da izrečem eno najlepših človeških besed. Ta beseda se glasi: HVALA.

Izrekam jo v imenu prijateljev in znancev, ki se počutijo nekako domače v Društvu slovenskih izobražencev, pri Slovenski prosveti, v Dragi, pri reviji Mladika in še kje ob podobno obarvanih kamenčkih slovenskega duhovnega mozaika na teh tleh.

Zahvaljujem se Francu Jezi za tisti velik košček srca in razuma, ki ga je v svoji vsestranski dejavnosti in ustvarjalnosti zapustil tudi med nami. S predavanji, debatami, članki, nasveti, kritikami, spodbudami in s prijateljstvom je veliko pripomogel, da smo kdaj dosegli tudi raven, ki se nam je ni bilo treba sramovati. Spoštovali smo njegovega svobodnega duha in si ga nismo nikoli poskušali prisvajati. Čutili pa smo, da nam je zelo bližnji sorodnik, in velikokrat nam je dal razumeti, da nam je

brat. Tudi sam je lahko čutil, da mu ta čustva vračamo.

Če je v tej zahvali en sam drobec uradnosti, naj še ta edini drobec takoj izgine ob še eni zahvali, ki pa je zares samo in preprosto prijateljska. Mimo organizacij, ki sem jih naštel, in ki imajo pač svoja imena, da se prepoznavamo, smo imeli z dragim Francem še višje in še lepše stike in vezi. Družilo nas je prijateljstvo, oplemeniteno z enakimi pogledi na tako dragocene stvari, kot so slovenstvo, demokracija, krščanstvo in humanost. V debatni dvorani ali ob kozarcu vina, v pavzi na delovnem mestu ali na izletu po Krasu smo si izmenjavali misli, bojazni, upanja, navdušenja. Teme so bile tako pestre in široke, kot je bil Franc Jeza s polovico evropskih časopisov po useh žepih in aktovkah, z idejami, sanjami in neskončno bogatimi podatki. Očaral pa nas je predvsem zato, ker je iz njega kar brizgala vera v vse, kar je dobro, pravično in vredno lju-

bezni. Pa še zato, ker je znal zagoreti v tistem plamenu, ki se mu pravi graditev, ustvarjanje, pogled naprej, optimizem.

Dragi prijatelj z zanosnimi načrti — le kakšno bi bilo naše življenje brez srečanja z ljudmi Tvoje vrste, življenje na šahovnici danega in predpisanega, brez fantazije v sivi urejenosti, brez žive vere v nekaj, kar je navidez nemogoče, brez smeha v duši, brez ljubezni do vsega, kar je vredno, da ostane!

Dragi prijatelj in poštenjak, vedeli smo za Tvoje ideale in skrbi: spoštovanje do slovenske zgodovine, pravica do svobodnega govorenja, ljubezen do človeškega bitja in dostojanstva, ogorčenje ob vsaki krivici in nasilju, dostojno ravnanje s slovenskim jezikom, in nazadnje — ali pa najprej — Tvoja neodvisna slovenska država!

Smo Ti kdaj pomagali? Je bila kaka Tvoja ura lepša in slajša ob zavesti, da nisi sam?

Mogoče bi si morali kaj očitati, mogoče veliko.

Veliko bi morali očitati tudi ljudem in dogodkom, ki so življenjsko pot Franca Jeze tako zaobrnilo, da je prišel v naše primorsko zamejstvo v uri stiske in ne iz potovalne radoživosti. Prav istim ljudem in dogodkom pa moramo hkrati izreči tudi zahvalo: brez njih bi mogoče nikoli ne poznali prijatelja Franca, in naše življenje bi bilo zato siromašnejše. Zato naj izrečem še to tretjo zahvalo, absurdno zahvalo tako imenovani nemili usodi. Podarila nam je prijatelja, od katerega se zdaj poslavljamo samo na zunaj, v srcu nikoli!

(Saša Martelanc)

VLADIMIR KOS

Za novo luč

*Pri nas še zmeraj listje pada, pada
pod luč svetilk, poslednji lesk v pahljačah.
Morjé izpira z vzdihom prod pod bregom —
opolnoči pristane Novo leto.*

*Goré so kakor včeraj, le še tiše.
V temó odnašajo poti doline.
Modrikast mraz je poln pričakovanja.
Kot vsak od nas nocoj o sreči sanja.*

*Po tristo šestdeset in petih dnevih
na novo sežemo po srčnih veslih.
Opolnoči morjé šepeče pesmi
za luč v obzorju, znova zameglenem.*

Opomba: listi japonskega drevesa ičó so podobni odprtim pahljačam. Jeseni zarumenijo v edinstveno svetlo-žolto barvo in ostanejo takšni tja do januarja.

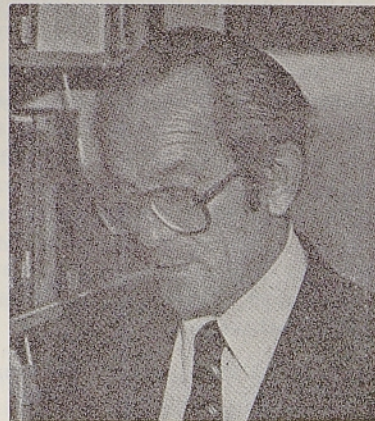
V slovenska obzorja in čez

Mogoče ne veste, da...

- da v uživanju mamil Ljubljana prednjači pred Sarajevom, Beogradom in Zagrebom ...
- da ima KATOLIŠKI GLAS enkrat več naročnikov na Tržaškem kot na Goriškem ...
- da se je slovensko bralno občinstvo zelo skrčilo, saj knjige bere samo še 35% Slovencev ...
- da je 3.1.1984 drugo omrežje BBC predvajalo televizijski dokumentarec »The Klagenfurt Affaire« o vračanju 26.000 četnikov Titu in da je krivdo za to naprtilo pokojnemu maršalu Alexandru in še živečemu politiku Macmillanu ...
- da je teolog Franc Rode, podtajnik na Sekretariatu za neverne v Rimu, napisal v francoščini knjigo »Sekularizacija etike«, ki bo izšla v Belgiji ...
- da tako imenovani Marksistični center, ki naj bi predstavljal nekakšne možgane slovenskega marksizma, šteje okrog 400 članov ...
- da baje v Medjugorju pogosto izmenjavajo policaje, ker se tam hitro spreobračajo ...
- da je prišlo do polemike med znamenitima sovjetskima emigrantskima pisateljema Solženicom in Sinjavskim ...
- da tečejo priprave za simpozij o veri in znanosti, ki naj bi ga organizirala v Ljubljani Sekretariat za neverne in Slovenska akademija znanosti in umetnosti ...
- da bo kmalu izšel dokument, iz katerega bo nedvoumno izhajalo, kaj je mislil Edvard Kocbek o mariborski reviji ZNAMENJE, za katero stoji naslovni škof dr. Grmič ...
- da koroški verski tednik NEDELJA, ki ga ureja duhovnik Jože Kopeinig, izhaja v 4500 izvodih ...
- da je Rinaldo Fabris, profesor bibličnih ved v semeniščih v Vidmu in Gorici, izdal pri založbi CITTADELLA v Assisiju 400 strani obsegajočo knjigo »GESU' DI NAZARETH« ...
- da bo kipar Gorše oblikoval za šolo v Pevmi doprski kip znanega kulturnega delavca Jožeta A-brama, župnika v tistem kraju ...
- da bo v kratkem izšla v Rimu v italijansčini knjiga dr. Grivca o Cirilu in Metodu v prevodu klatretinskega duhovnika Franca Husuja ...

IZPOSOJENI POGOVOR

Pisatelj Franc Bükvič

Ob koncu lanskega leta je Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu izdala 712 strani obsegajoči roman zdomskega pisatelja Franca Bükviča z naslovom »Vojna in revolucija«. Ob izidu knjige je predsednik SKA **Ladislav Lenček** imel z avtorjem obširen pogovor, ki ga je objavil Glas SKA v lanski zadnji številki. Ne da bi se spuščali v oceno literarnega dela, ki ga še ne poznamo, objavljamo omenjeni pogovor, ki je zanimiv ne toliko zaradi avtorjevega gledanja na medvojne dogodke, ampak predvsem zaradi srečanj, ki jih je imel med svojim obiskom v domovini in v Trstu leta 1982 in jih v tem pogovoru omenja. Pogovor objavljamo v celoti in brez komentarja, ki bi bil na marsikaterem mestu sicer potreben. Tako na primer tam, kjer avtor pravi, »da bi se doma za (njegov) roman ruvali, če bi ga dobili v roke«, in da bi mladina »po branju tega romana odprla oči in sprožila kontrarevolucijo«.

Kje živite, kdaj ste prišli v Ameriko in odkod?

24. maja 1946 sem prekoračil železno zaveso. Istega leta jeseni sem jel na graški univerzi študirati politične vede. Doktoriral sem leta 1951 in se potem izselil v Združene države. Živim v Fairfieldu, Conn., 50 milj od New Yorka.

Kje ste dobili drugi doktorat?

Drugi doktorat sem dobil leta 1969 na newyorški univerzi iz nemške literature. Ameriške univerze mi avstrijskega doktorata niso hotele priznati. Ker političnih ved nisem maral še enkrat študirati, sem se odločil za leposlovje, za kar mi ni bilo nikoli žal.

Vaša družina?

Moja žena Elizabeth je koroška Slovenka, edino bitje, ki je moj roman sproti prebirala in me opozorila na pomanjkljivosti. Brez nje »Vojna in revolucija« ne bi bila to, kar je. Sin Dušan je znanstvenik (astro in geofizika) in živi v New Orleansu. Hčerko Sonjo je že od mla-

pod črto - pod črto

VZGOJA V VERI IN VZGOJA V SOCIALISTIČNI MORALI

V letošnjem koledarju celjske Mohorjeve družbe se p. Hieronim Žveglič ob življenjskem jubileju naslovnega škofa dr. Vekoslava Grmiča dotika kritik, ki že več let letijo med slovenskimi katoličani na nekdanjega mariborskega pomožnega škofa. Upravičeno poudarja, da se njegove izjave ne smejo trgati iz celote, da je treba razumeti duha, ki ga vodi pri kritičnem nastopanju, in podobno. Ob vsem tem pa je treba ugotoviti, da se dr. Grmič veliko ne trudi, da bi s svojimi nastopi zavrnil očitke, da je pri ocenjevanju Cerkve zelo strog, pri ocenjevanju družbe in politike v Jugoslaviji pa precej široko-gruden.

Nov dokaz nam nudi »božična« številk ljubljanskega Dela, torej sobotna izdaja z dne 24. decembra. V njej pritegneta bralca, ki se zanima za versko dogajanje v Sloveniji, predvsem dva zapisa. Na 5. strani je vest, da je bil dr. Grmič določen za člana slovenske delegacije v zveznem vodstvu Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije. Ob tem pa so povzetki posegov na volilno-programski konferenci SZDL v Ljubljani. Po tem časopisnem povzetku naj bi se bil Grmič na zasedanju zavzel za to, da bi se SZDL posebej zavzemala za vzgojo v duhu socialistične morale ali humanizma. Morale, ki da jo lahko zasledimo že pri Marxu.

Gotovo je škof Grmič zagovarjal socialistično moralo kot nekakšno humanistično moralo brez vseh ideoloških značilnosti marksizma. Vendar, kako

drugače jasno je pismo profesorja Teološke fakultete v Ljubljani dr. Antona Stresa na strani 14 istega dnevnika!

Dr. Stres se odziva na poročilo v Delu, ki je govorilo o tem, da je komisija za statutarna vprašanja Zveze komunistov Jugoslavije razpravljala o odnosu komunistov do Cerkve. Na seji so ponovno poudarjali, da bi moral z vstopom v partijo »vsak posameznik sprejeti znanstveni, ateistični pogled na svet«. Razpravljali so tudi o tem, kako nastopati proti članom, ki kljub vsemu hodijo v cerkev ali se udeležujejo kakih obredov, na primer cerkvenih pogrebcev. Nekateri so predlagali, da bi v statut ZKJ ponovno zapisali obveznost ateizma, kot je zapisana v Programu ZKJ, kjer stoji celo oznaka religije kot »zablode« in posledice »materialne in duhovne zaostalosti ljudi«.

Dr. Stres je jasno stopil v bran ver-

dih nog zanimalo gledališče, predvsem ples (klasični in moderni balet in narodni ples). Sonja živi v New Yorku.

Kdaj ste začeli pisateljvati?

Ko mi je bilo osem ali devet let, sem na lastno pest napisal zgodbo o lisici zvatorepki, katere pa nisem dokončal, ampak spodaj, kot sem videl v mladinski reviji, pripisal »se nadaljuje«, si pri očetu »izposodil« znamko in ovitek in poslal uredniku »Našega roda«. Zgodbice seveda niso objavili, jaz pa potem tudi nadaljevanja nisem napisal ... Moje prvo resno delo so »Brezdomci«, ki sem jih izdal leta 1948 v Gradcu. Roman je financiral pokojni inž. Čulk, Ljubljčan.

Kako se vam porajajo novele oziroma romani?

Črtice in nekatere novele kot sta recimo Begunec Farič in Strast so samostojna dela. Novele Upanje, Papirničar Aleš in Svaka pa so se mi vrinile v roman med ustvarjanjem in ker so mi bile v napatje, sem jih izdelal in šele potem nadaljeval z romanom.

Kaj vse ste doslej knjižno izdali?

Če bi me za intervju izbrani gospodje pri SKA intervjuvali, ko smo izdali »Ljudje iz Olšnice« in »Zgodbe zdomcev in še kaj«, mi tega vprašanja zdaj ne bi bilo treba postaviti. Ne vem, zakaj me niso; vse druge so. Pridržali me s tem vsekakor niso, učinek je bil prav nasproten.

Ima sedanji roman kakšne zveze s prejšnjimi deli? S čim se vam zdi, da je ta roman korak naprej k vašemu pisateljvanju?

Vsekakor! Vojne in revolucije sem se lotil že v Brezdomcih in se potem tudi v drugih, krajših delih vračal k tej temi. Ta roman je na vsak način moje glavno življenjsko delo, moja življenjska izpoved, moj politični zazor, moj osebni veliki tekst.

pod črto - pod črto

nih državljanov, ki nočejo biti drugorazredni ljudje v svoji domovini. Podčrtal je, da Zveza komunistov pač ni navaden »klub«, katerega pravila vežejo le prostovoljne člane, saj imajo komunisti po ustavi in po dejanskem položaju prvenstveno mesto v Jugoslaviji. Če so verni iz nje izključeni že vnaprej, pač niso enakopravni. Če pa komunisti celo trdijo, da je ateistični pogled na svet znanstven, je zapostavljanje še bolj očitno, zadeva pa predvsem šolstvo: »Kajti če je znanost isto kot ateizem, — in očitno stoji omenjena komisija ZKJ na tem stališču — potem mora naša šola vzgajati za ateizem,« nadaljuje dr. Stres.

Pisec se sprašuje, kje so vzroki za tako zaostrovanje, ki nasprotuje izjavam zadnjih let. Že samo dejstvo, da je do teh predlogov prišlo in da v tako pomembnem forumu vlada tak duh,

verne hudo vznemirja, piše Stres. In še: »Verne starše, ki imajo po vseh naravnih in deklariranih zakonih pravico do vzgoje otrok tudi v veri, in vse ljudi, ki jim je prihodnost vere med slovenskim narodom pri srcu ali celo zaupana, očitno čakajo boleči trenutki.«

PS: Ko je bil članek že postavljen, je v sobotni prilogi Dela 28. januarja 1984 izšel obsežen zapis o okrogli mizi glede vprašanja, ali je lahko komunist veren. Poleg zastopnikov marksističnega nazora sta sodelovala tudi dr. Stres in dr. Grmič, kar nudi priložnost za boljše osvetlitev njenega gledanja na vprašanje.

PARTIJSKI MONOPOL

V koledarju za leto 1984 Mohorjeve družbe v Celovcu je na straneh 139-153 v drobnem trikolonskem tisku in z ob-

Kako se je roman spočel in kako je rasel?

Roman sem pričel pisati pred kakšnimi desetimi leti, na vsak način šele potem, ko sem dobil drugi doktorat. Podzavestno pa sem ga nosil v srcu že od takrat dalje, ko sem zamenjal svobodo za domovino. V zdomstvu je potem delo rastlo, zorelo in dozorelo.

Kaj ste predvsem želeli poudariti v romanu? Nekateri bodo pogrešali več dogajanja v zvezi z domobranstvom. Zakaj je tega tako malo v romanu?

Glavni temi iz slovenske vojne in revolucije sta »domobranstvo in komunizem« in »NOB in partija«. Prva tema spada že v zgodovino, dočim je druga še vedno aktualna. Kar na Nikaraguo pomislimo, kjer se nekateri revolucionarji, ki so se še včeraj borili proti Somozi, zdaj borijo proti marksističnim oblastnikom.

O domobranstvu sem slišal že med vojno, resnico o njegovem protikomunističnem boju in komunističnem pokolu pa šele v zdomstvu. Krajinski Slovenci z domobranstvom nismo imeli nobene zveze, zato mi ta tema ne leži, čeprav problem ni preveč zapleten, ker gre za dva ideološko in politično strogo opredeljena tabora: krščanstvo in materializem, in je pisatelju na razpolago dovolj zgodovinskih podatkov in virov. S tem problemom se bo nedvomno bavilo še veliko slovenskih literatov. V svoji »Vojni in revoluciji« domobranstva nisem mogel podrobneje obravnavati, ker sem se osredotočil na drugo temo in bi svojo zgradbo z domobranstvom razbil. Dotaknil sem se ga pa le, ker komunistične revolucije brez domobranstva ni mogoče napisati. Druga tema je bolj hvaležna in tudi bolj komplicirana. Moji junaki, nacionalist in liberalec Živko, krščanski socialist Volkun i.dr., so se pridružili NOB iz domoljubja in ne iz političnih razlogov in v dobri veri, da partija ne laže, in se razočarali. Na kraju spregleda tudi partijec Niko. Samo

širnimi opombami objavljen sestavek »Odpor proti okupatorju — partijski monopol! Še en odmev na knjigo Križ s križi«.

Prvi odmev so isti pisci — zastopniki vodstva Zveze društev slovenskih protikomunističnih borcev iz Severne Amerike — objavili v lanskem koledarju. Pritožili so se, da je bil v redni zbirki celovške Mohorjeve družbe tudi roman koroškega avtorja Valentina Polanška Križ s križi, ki avtobiografsko popisuje medvojna doživetja. V lanskem sestavku so avtorji izpodbijali Polanškovo misel, da so bratomor med vojno v Sloveniji začeli protikomunisti. Letos pa se v dobro dokumentiranem sestavku (navedki so večinoma iz uradnih virov, tiskanih v Ljubljani) navezujejo na Polanškovo misel o Osvobodilni fronti kot ustanovi rodoljubnih in razgledanih politikov, ki so se združili

Volkunu ni bilo dano, da bi se do kraja razočaral, ker ga je partija že prej likvidirala ...

O komunističnem nasilju in zlaganosti se je že mnogo pisalo, velikih romanov s to temo je vendar v svetovni literaturi le malo, v slovenski naj bi bil moj »Vojna in revolucija« prvi večji tekst te vrste.

S svojim delom sem želel prikazati trpljenje našega naroda pod okupacijo, h kateremu so komunisti veliko pripomogli, če že ne za klerofašista, pa vsaj za reakcionarja in farškega podrepnika. Zaradi »Vojne in revolucije« bodo pa morali zaigrati na kak drug inštrument. Vendar mislim, da me bodo tudi tokrat ignorirali. Mojih del doma doslej niso tiskali. Sem zanje persona non grata in komunisti bi bili najbolj srečni, če bi me lahko zamolčali, če bi ostal za slovenski narod kulturno mrtev. To pa je čisti stalinizem.

Kako bodo sprejeli roman v domovini? Režim? Ljudje?

Če bi obdelal prvo temo, boj med belimi in rdečimi, bi se kot neodvisen človek, ki misli z lastno pametjo in življenje trezno presoja, moral opredeliti za svobodo in demokracijo. V tem slučaju bi me slovenski komunisti z lahkoto ožigosali, če že ne za klerofašista, pa vsaj za reakcionarja in farškega podrepnika. Zaradi »Vojne in revolucije« bodo pa morali zaigrati na kak drug inštrument. Vendar mislim, da me bodo tudi tokrat ignorirali. Mojih del doma doslej niso tiskali. Sem zanje persona non grata in komunisti bi bili najbolj srečni, če bi me lahko zamolčali, če bi ostal za slovenski narod kulturno mrtev. To pa je čisti stalinizem.

Pred dvema letoma me je v »7D« omenil nek marksistični peroprask, ki se je podpisal kot Andrej Dornik, v politično neverjetno bedastem članku »Napokane iluzije slovenske politične emigracije«, češ da sem podobno kot Mauser i.dr. emigrantski pisatelj »avtor večerniškega in potrošniškega branja« in da »vsebinsko teh knjig lahko slutimo iz naslovov, ne da bi tvegali bistveno zmoto«. Takšnih genialnih literarnih kritikov v svobodnem svetu nimamo, da jim knjige ne bi bilo treba odpreti, pa bi že vnaprej vedeli, kaj je v njih. Njihov pri-

mitivizem je brez primere in me je jel odbijati kmalu po »osvoboditvi«. Čeprav neizkušen mladenič, sem imel poleti 1945 oči že odprte in vedel, koliko je ura. Med vojno sem jim namreč tudi jaz verjel in se zanje navduševal.

Najbolj se jim je zamerilo to, da tiskam svoja dela pri argentinskih »klerikalcih«.

Pred nekaj leti pa je za tovrstno delo pooblaščen tovariš pritisnil na gumb in sprožil svojevrstno kampanijo. Najprej se je javila čikaška Prosveta in mi jela pošiljati božična in novoletna voščila z željo, da zanje kaj napišem. Nek Prekmurec se je potegoval za to, da bi kaj mojega natisnil v mariborskih »Dialogih«. Nekdo drug me je naprosil, naj mu kaj pošljem za »Rodno grudo«. Tej reviji sem potem zares poslal krajšo črtico, ki je potem ležala neobjavljena dve leti na urednikovi pisalni mizi. Ko sem imel lani študijski dopust in se tri tedne mudil tudi v Sloveniji, so v Ljubljani pri »Slonu« organizirali nekakšen kulturni sestanek, na katerega bi moralo priti večje število kulturnikov. Prišlo jih je potem samo pet, med njimi en univerzitetni profesor, en urednik in pisatelj Ivan Potrč. Ni pa prišla na sestanek Jerneja Petrič, literarna izvedenka in asistentka za angleško in ameriško književnost na univerzi Edvarda Kardelja. Tovarišici Petrič, ki je prav tedaj izdala »Antologijo severnoameriške slovenske književnosti«, je bilo najbrž nerodno priti na sestanek, ker po več kakor dveh letih raziskovalnega znanstvenega dela med 46 imeni in med nekaj neimenovanimi in nepoznanimi pisci ni objavila mojega imena, čeprav je v intervjuju izjavila, da je »pri oblikovanju antologije slovenske književnosti v ZDA in Kanadi hotela vztrajati pri načelih, da je književnost, namreč umetniška književnost, nekaj, kar nima nobenega opravka s političnim in verskim prepričanjem avtorja«. Čudno, da ni videla mojega »Pometača Mariča« v Gob-

dalje na naslednji strani ■

pod črto - pod črto

iz ljubezni do naroda in se odločili za upor kot edino rešitev za mali slovenski narod.

Polanškova trditev pa je le povod za to, da avtorji utemeljijo svojo trditev, da se je partizanski upor proti okupatorjem začel v Sloveniji na ukaz Kominterne, da bi se olajšal položaj napadene Sovjetske zveze, in iz želje komunistov, da (mimo navodil Kominterne) pridejo do vse oblasti. Kajti Polanškova misel o idealizmu rodoljubov v Osvobodilni fronti nedvomno za lep del le-teh drži, kot zatrdno drži popis stopnjevanja komunističnega monopoliziranja dejanske oblasti med partizani, kot ga avtorji dokumentirano navajajo: od proglasov Protiimperialistične oz. Osvobodilne fronte do etiketiranja z izdajalci že 11. julija 1941 za vse, ki se ne priključijo OF, do septembrskega odloka o zaščiti slovenskega naroda s

smrtno kaznijo za tiste, ki bi organizirali odpor mimo OF, do — končno — Dolomitske izjave februarja 1943, ki je tudi formalno odpravila koalicijski značaj OF in uradno podčrtala povsem vodilno vlogo komunistov.

Članek si (sicer skopo) zastavlja vprašanje, zakaj je bil tak razvoj v Sloveniji možen, obširno obravnava odnose med slovenskimi oficirji v Ljubljani in KPS, omenja prvotne razgovore med Mihajlovičem in Titom, kratko prikazuje (očitno neustrezni) koncept londonske vlade, nasilje proti nasprotnikom itd. V prvem delu, kjer govori o odklonu vstopa komunistov v Narodni svet, ni prepričljiv, saj v op. 4 razmišlja, »kako bi bilo, če bi bilo,« tako razmišljanje pa lahko privede tudi do čisto nasprotnih zaključkov, zato se ga zgodovinarji izogibajo.

Iz ljubljanskega Dela bi se dalo raz-

brati, da je tudi o tem članku razpravljalo celo predsedstvo Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije 16. januarja. Komentator v Delu je 21. januarja zapisal: »Zlasti to velja za slovensko emigracijo v naši neposredni soseščini, ki poskuša dokazati, da je Komunistična partija Jugoslavije takoj po Hitlerjevem napadu na Nemčijo (! pravilno: Sovjetsko zvezo) šla v revolucijo in s tem zanetila državljansko vojno — pri tem naj bi bila Osvobodilna fronta samo formalno sredstvo za izpolnitev strankarskih ciljev — prizadeva si dokazati, da je KPJ slepo služila Kominterni in Stalinu (prav na tem področju se najdejo na skupnem imenovalcu mnogi nasprotniki jugoslovanske partije). Pri tem pa politična emigracija vztrajno zamolčuje vse, kar je v zvezi z njenim narodnim izdajstvom, z njenim sodelovanjem z okupatorjem.«

PROSEK

O etimologiji tega krajevnega imena ni nobenega dvoma, vsi jezikoslovci ga pripisujejo slovenskemu imenslovju, le pri Frauu srečamo zgrešeno utemeljitev: »PRO-SECCO, Sgonico, sl. **prosék**, forma dialettale per presek 'tagliata nel bosco, radura'« (Giovanni Frau, Dizionario toponomastico Friuli Venezia Giulia, Viden 1978, str. 98); tu je popraviti le nekaj malenkosti: Prosek ni v zgoniški, temveč v tržaški občini; slovenski »uradni« naglas je Prôsek in ne **Prosék**; **prosek** ni narečna imenska oblika za presek, temveč — povsem ločeno od slednjega imena — je popolnoma samostojno ime. Že Franz Miklosich, profesor slavistike na dunajski univerzi, je v temeljnem delu *Die slavische Ortsnamen aus Apellativen* (Slovanska krajevna imena iz apelativov, Dunaj 1874), navajal ločeno oba apelativa (to je oba samostalnika, s katerima pomenujemo predmete) 491 **preseka** (iz te slovanske besede je nastal slovenski apelativ **préseka**, iz njega krajevna imena tipa **Préska**) in 509 **proseku** (iz te slovanske besede je nastal slovenski apelativ **prôsek**, z njim je istovetno ime vasi v tržaški občini). Skupna obema besedama je le osnova **sek-** (prim. glagol sékati), sicer sta sestavljeni z drugačnima predponama.

Krajevno ime **Prôsek** rabimo s predlogoma **na, s**, prebivalci so **Prosečáni, Prosečánke**, pridevnik je **proséški**. Ob teh podatkih bi rad podčrtal, da rabijo že v sosednem Kontovelu etnike **Prusekán, Prusekánka, prusekánski**. Brez dvoma so ti etniki sekundarni in razliko je verjetno pripisati drugačni — tujerodni in poznejši — etnični pripadnosti prvotnih slovanskih prebivalcev Kontovela: ti naj bi bili pobeglice iz Balkanskega polotoka pred Turki. To je zanimiva študijska perspektiva in velja še za druge vasi

na Tržaškem (mednje spada gotovo Križ), a to zgodovinsko podmeno bo treba komaj temeljito raziskovati. Vendar nam godi misliti, da so velike narečne razlike med dvojicami vasi (Kontovel : Prosek; Križ : Nabrežina) pripisati prav različni etnični podstavi prebivalcev. Kdo se bo lotil tega vprašanja? To je odlična priložnost za sodelovanje med zgodovinarjem in slavistom, ki se ukvarjata s srednjim vekom: teh pa zaenkrat med nami ni, ker se zgodovinarji ukvarjajo z Márijo Terezijo in NOV, slavisti pa s Prešernom in Kosovelom. To se pravi z moderno in sodobno zgodovino.

Bralce bo zanimalo izvedeti kaj o najstarejših zapisih imena Prosek in o najstarejših omembah vaščanov. Sam sem doslej našel vaško ime najprej v arhivu benediktinskega samostana Svetih mučenikov: 1308 a **Romano muratore de Proseco**, 1311 **vinea Muchor de Prosecho in Cedas**. Odslej se zapisi v teh dveh oblikah ponavljajo, mnogo redkeje srečamo zapise s samoglasnikom **u** v osnovi: XIV stol. **Romanus quondam Michael muratoris de Prusecho**. V naslednjem stoletju se pojavljajo še pomenčene imenske oblike **Prossegk, Proseckh, Prosegg**: Nemci so si pač mnogo težje pomagali s slovenskimi imeni, a v tem primeru stojimo le pred tremi nerodnimi zapisi lahko čitljivega imena Prosek. Torej nas ti nemški zapisi ne zanimajo sploh. Pri latinskih zapisih ugotavljamo prevladovanje samoglasnika **o** (v ustih Prosečanov) in le občasne zapise s samoglasnikom **u**, ki jih je morda pripisati kontovelski izreki.

O krajevnem imenu dovolj. Pojavlja se — to krajevno ime — tolikokrat že v tržaških srednjeveških dokumentih, da nam daje možnost izvedeti marsikaj o pre-

Izposojeni pogovor

čevi antologiji, ki jo v istem intervjuju omenja. Zaradi mene bi lahko prišla na sestanek, zakaj jaz ji njenega spodrseljaja nisem zameril, ker vem, kakšne težave imajo moji kolegi na marksističnih »znanstvenih« ustanovah, posebno še na ljubljanski univerzi, ki nosi ime »marksističnega velikana socialističnega samoupravnega gospodarstva« ...

Čeprav smo se na tistem sestanku zasedli pozno v polnočne ure, se nam srca kljub dobrim jedem, opojnemu vinu in ognjeviti ciganski glasbi niso sprostila, tako da na kraju ničesar pametnega nismo pogruntali. Ljubljanska megla ni mogla biti kriva, ker je takrat ni bilo. Ob slovesu mi je pisatelj Potrč naročil, naj mu kaj pošljem, da bo priobčil. Sem vedel, da je šlo le za prazne besede, a sem mu po svoji vrnitvi v Ameriko nalašč poslal mojo »Zlatico«, ki velja za enega najmočnejših slovenskih komunističnih likov in sem jo potem vključil v »Vojno in revolucijo«. Naj omenim še to, da

so me celo v Trstu opazovali, kaj počenjam in s kom se družim. Moja žena mi je pa v teh treh tednih poslala iz Amerike na isti naslov eno razglednico in tri pisma. Razglednico sem prejel, pisma pa so se »nekje izgubila«.

Toliko o režimu. Ali hočete zares vedeti, kako bodo sprejeli moj roman ljudje v domovini?

Po štiridesetih letih zatiranja svobodne besede bi se ljudje doma za moj roman ruvali, če bi ga dobili v roke. Mladina, ki ji noč in dan perejo možgane, bi po branju tega romana odprla oči in sprožila kontrarevolucijo. Zaradi zgoraj omenjene »kulturne smrti« pa bodo ljudje sprejeli moj roman tako, kot sem jaz sprejel tista tri ženina pisma.

Ali imate v načrtu še kakšno drugo delo?

Načrtov imam toliko, da ne vem, katerega bi se prejel lotil. Tokrat sem se odločil za nekaj šaljivega in že pišem. Za leposlovno nagrado SKA bi pa tudi bilo treba kaj napisati. Dosti časa ni.

bivalcih. Med njimi srečamo nekega Romana, Mihaelovega sina, ki je utegnil biti Italijan ali Furlan, zakaj Slovenci se niso običajno klicali Roman. Toda tudi to ni gotovo: Roman utegne tudi biti modno ime, ki so ga proseški slovenski starši dali svojemu otroku, kakor dajejo današnji slovenski starši na Tržaškem svojemu otroku ime Elvis ali Patricija. Ne z imenom Roman v 14. stoletju ne z imenom Elvis in Patricija v 20. stoletju ni pač mogoče na Tržaškem sklepati o narodnosti nosilca. Toda drugi Prosečani nosijo v srednjem veku lepa slovenska imena: že smo spoznali Mohorja s Proseka, ki je bil posestnik vinograda pri Čedazu; l. 1312 beremo **Cergna filio Pelegrini de Prosecho** (Luigi Parentin, Regesto di 85 documenti inediti dell'Archivio capitolare di Trieste, v: Archeografo triestino 1965-66, str. 147 do 189), to je Č(e)rnja, sin Pelegrina s Proseka: tu stojimo pred moškimi imenom na -a iz osnove črn-; 1326 **heredes quondam Thomasii de Prosecho** (arhiv Svetih mučenikov pri Državnem arhivu v Trstu): svetniška imena so v srednjem veku najčešče latinili in te latinske oblike nam ne povedo nič izvirnega o nosilcih svetniških imen; 1343 **Chararina vedova di Gerdina de Prosecho** (Parentin, op. cit.): moško ime **Grdina** je bilo v tem času še pogostno na Tržaškem kakor tudi žensko ime **Grdóša** in v tem času je »grd« še pomenil isto kot »ošaben«. Šele pozneje se je pomen tega pridevnika spremenil in je postal »grd«, kakor danes to besedo razumemo. (Tudi priimek **G(e)rdol** moramo izvajati iz imena, ki ima še »lep« pomen.) V neki disertaciji iz srednjeveške zgodovine na tržaški univerzi berem podatek 1352 **Sologna de Prosecho**: ime je nedvomno zgrešeno, pravilno ga berem 1357 **a Sobogna de Prosecho** v dokumentu pri Stolnem arhivu (Quaternus decimarum kanonika Dominica de Mianisa iz leta 1357): **Sobonja** je staro slovansko (in slovensko) osebno ime in pomeni isto, kar pomeni hebrejsko ime Jožef in latinsko ime Crescentius. V isti disertaciji berem tudi 1354 **Mençe Pruignus condam Soubani de Prosecho** in **Juanus de Prosecho frater Cherscho**: z gotovostjo berem le ime **Ivan** (Juanus) in **Souban**. V slednjem primeru imamo opraviti z osebnim imenom, ki je bilo pogostno in je postalo — pozneje — priimek. Vsa druga imena so redka in ne moremo biti gotovi, da jih je študentka prepisala pravilno, zato se ne bom niti ustavil pri njih; v primeru imena/priimka **Souban** pa vse kaže — in to izražam danes s potrebnim dvomom, zakaj nimam še za to razlago zadostnih dokazov — da je treba izhajati iz latinskega osebnega imena **Silvanus**, ki se je že v italijanskih beneških govorih spremenil v Selvanus/Salvanus, kakor se je latinski apelativ **silva** »gozd« spremenil v **Selva**, **Selba**, **Salva** (o tem gl. Dante Olivieri, Toponomastica veneta, Città di Castello 1914, str. 64 pod geslom **silva**). **Salvanus** pa se v slovenščini spremeni najprej v Solvan, nato (v Trstu že sredi 14. stol.) v Souban; končno se slednje ime spremeni narečno še v Suban. Med slovenskimi osebnimi imeni, ki se mi zdijo še vredna omembe, najdem na Proseku še 1384 **Peruxa de Proseco** (Angelo Marsich, Regesto delle pergamene conservate nell'Archivio del Reverendissimo capitolo della Cattedrale di Trieste, v: Archeografo triestino 1877-1885): to je moško ime **Peruša**, ljubkovalna oblika za svetniško ime Peter. V 15. stoletju prevladujejo popolnoma, kakor zvečine tudi drugje, svetniška imena.

MARTA KUNAVER

Sklonjena nad risalno mizo

»Marta, Marta,
skrbna si in
veliko si prizadevaš
a le ENO je potrebno ...«

*Sklonjena nad risalno mizo
ujeta v težo misli
raztrgana do obupa:
Kaj je potrebno?*

*Pravopis na polici,
enciklopedija umetnosti,
na klavirju Bachove kantate,
v rokah šestilo.
Kaj je potrebno?*

*Moj Bog, saj bom znorela!
Kako naj se raztrgam,
na štedilniku mi vre juha,
usa soba je v sopari,
šestilo mi noče narisati krivulje.
Preklete, danes je vse narobe ...*

*Drobne nožice za mano
topla ročica na vratu.
Mama, nariši mi sonček!
Kaj?
Nariši mi sonček!
Aha, TO je potrebno!*

DOLORES TERSEGLAV

Pesnikova usoda

*Spešim v rdečo zarjo,
skoz dreves špalir,
okrog mene loke,
mrak, samota, mir.*

*Iz gozdov se vrača
lovec s svojim psom,
vabi ju ognjišče,
kliče zvesti dom.*

*Jaz pa vse življenje
iščem dom zaman,
pesniku je usoda,
da živi izgnan.*

*Spev je luč v močvirju,
svetli, trhli les,
sreča je, ki mami
veščo v nori ples.*

Jože Plečnik: Žale

(MRTVAŠNICA - VRT, LJUBLJANA (1938-40))

Pred kratkim je izšla na Dunaju zajetna in bogata študija o arhitektu Maksu Fabianiju, ki vsebuje veliko zanimivih poglavij tudi o naših krajih, začenši s Fabianijevim Narodnim domom v Trstu. To je najnovejše delo rojaka arh. Marka Pozzetta, profesorja na tržaškem vseučilišču. Računamo, da bomo o knjigi lahko še poročali, tokrat pa z avtorjevim dovoljenjem objavljamo njegov zapis o Plečnikovih Žalah. V italijansčini in angleščini je izšel v št. 38 trimesečnika Lotus international, ki je izšla jeseni lani v Milanu. Prevedla ga je Magda Jevnikar.

Poslovilni obredi s sveta živih so že od nekdaj predmet natančnih prizadevanj, ki jih pogojujejo predpisi verskega, ideološkega, kulturnega, liturgičnega in higienskega značaja; često se močno razlikujejo, včasih so si celo v nasprotju. Nanje delujejo tudi psihološki in socialni procesi in — v zvezi z arhitekturo — neuničljiva nečimrnost ljudi, kar je glavni vzrok monumentalnih pokopališč.

Sledeči primer ni pokopališče, ampak v dobesednem pomenu **VRT ZA MRTVE** ali, če ga opišemo, kraj, ki je umno urejen za obredje ob poslednjem slovesu, edinstven — kolikor je znano — in že zaradi tega idejno pomemben, mimo morebitne arhitektonske vrednosti.

Neobičajni vrt si je zamislil, ga načrtoval in delno izvedel arhitekt Jože Plečnik (1871-1957) na travnikih pred ljubljanskim pokopališčem v letih 1938-1940 po de-

setletnih razmišljanjih. Po nekem mojem monografskem delu o Plečnikovem dunajskem obdobju, v katerem sem omenil tudi Žale, čeprav niso spadale v obravnavano delovanje (1), je avstrijsko-nemška kultura dovršeno razčlenila osnovne zamisli in arhitekturo ter objavila nekatere zaključke (2). Zato je primerno, da se pri tem zaustavimo.

Če hočemo popolna doumeti vodilne zamisli Plečnikove morebiti neugodovinske **kontestacije**, moramo poseči po tistih higienskih predpisih Jožefa II. v zvezi s pokopi, zaradi katerih so nastale v srednjeevropskih državah **Leichenhallen**, nemški izraz, ki mu beseda mrtvašnica ne ustreza v celoti. Gre za dolge sobane, kjer so službeni prehodi ostro ločeni od prehodov za obiskovalce. Ločujejo jih vrste mrtvaških odrov, na katerih ležijo trupla pred pokopom; higienske naprave so seveda natančno izdelane. Ti prostori, primerni za izpostavljanje katerekoli snovi, ki je podvržena razkrajanju, so tudi zelo funkcionalni; toda če gre za **kvarljivo snov** — mešanico živih in mrtvih — z bliščem in bedo, zadobi funkcionalnost poteze odtujevanja, nekaj kafkovskega, nekaj žaljivega za tiste, ki se morajo udeležiti pokopa na tej ali na drugi strani. To dejstvo je Plečnik dobro poznal, kajti v mladosti je doživel nekaj travmatičnih izkušenj v zvezi s tem.

Njegova zamisel, da bi tako stanje spremenil, je imela verjetno zapleten izvor: motivacije moramo iskati, mislim, v njegovi umetniški občutljivosti in v globoki vernosti, zaradi katere je čutil veliko spoštovanje do človeka, ki ga je pojmoval kot posamično, konkretno bitnost. Njegov skromni socialni izvor, povezan z zavestjo o dolgoročnosti **večne arhitekture**, ki jo je zagovarjal njegov profesor Otto Wagner, je preževal njegovo delo z **operativno** zavestjo o mejah kakor tudi o moči arhitekture, da še vpliva na življenje v smer demokratičnosti. Tale moč v službi družbe, ki prav gotovo izhaja iz obravnavanega dela, je bila zgrešeno tolmačena s strani naslednje generacije arhitektov.

Želja, da bi dal svojemu rodnemu mestu povsem izvirno strukturo, kjer bi vsi ljudje brez izjeme mogli preživeti poslednjih 24 ur zemeljskega bivanja, bi utegnili pomeniti močan narodnostni vzgib, poln starodavnih in novih simbolov; soudeležba celotnega prebivalstva bi morala ustvariti v kratkem roku svojsko tradicijo. Če pomislimo, da so dobili Slovenci svobodo samo dvajset let prej, potem ko so bili pridruženi avstrijskim deželam za več kot osemsto let, postane težnja po narodnostni diferenciaciji povsem razumljiva. Kako se je to hotenje uresničilo tudi z arhitektonskega vidika, bomo videli kasneje.

Pogled na Žale

Žale: Plečnikova skrb za podrobnosti

Struktura Žal, ki imajo staroslovanski izvor, je precej preprosta: sestavlja jo štirinajst samostojnih mrtvaških kapelic, molitvena kapelica, stavba za delavnice in monumentalni vhod, grajen s propilejami, s stranskimi prostori, ki so namenjeni pokopališkemu uradom. Medtem ko dvanajstim od štirinajstih kapelic odgovarja ravno tolikim mestnim župnijam (1938) in so posvečene istim zavetnikom, sta ostali dve posvečeni Adamu in Evi in sta namenjeni sprejetju pokojnikov, ki niso katoliške vere, ateistom, samomorilcem itd. Manjkajoči del zgradbe bi moral vsebovati kapelice za vojsko, cvetličarsko podjetje s trgovino in nadaljevanje vrta z drugimi kapelicami, ki bi jih zgradili kasneje.

Vsaka kapelica je popolnoma ločena od drugih in ima samostojen vhod ter odprt prostor, ki ga obkrožajo goste in bujne žive meje. Psihološke motivacije so lahko razumljive: z odstranitvijo **razrednih razlik** pri pogrebih — približno dvajset let prej kot drugod — postane obred enoten, nevezan na družbeno vlogo pokojnikov. Poslednje slovo je spet zasebna družinska zadeva; ker kapelice lahko sprejemajo le krsto in manjšo skupino oseb, je letem omogočeno, da izražajo svoja čustva v zasebnosti. Tisti, ki prisostvujejo pogrebu, so prisiljeni, da ostanejo zunaj, izpostavljeni vremenskim neprilikam: očitno je bila za Plečnika prisotnost na pogrebu s točno določenim pomenom ...

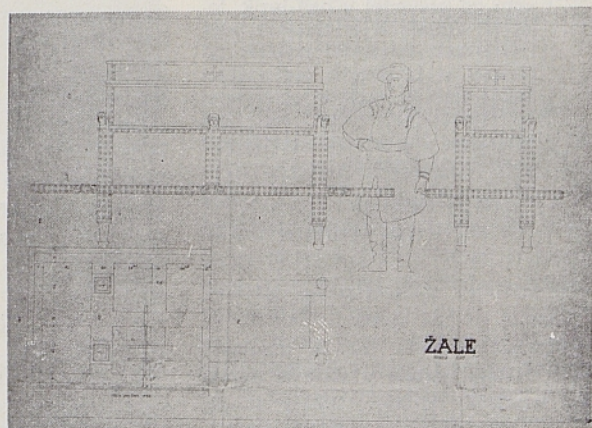
Poslednjo pot je načrtoval do potankosti risbe krojev uslužbencev, oblačila so bila bela kot odmev na belokranjsko nošo. Krsto so nesli v molitveno kapelico za obrede različnih veroizpovedi, medtem ko so trupla pomembnih mož izpostavili na marmornatem mrtvaškem odru pred kapelico za govore. Ker sta kapelčina os in baldahin usmerjena proti gradu, mestnemu simbolu, ki ga je mogoče videti tudi skozi slavolok propilej, je ta del poln simbolov. Po obredu se je strnil sprevod, ki je prekoračil slavolok in se pomikal v smeri mesta. Kratka pot, kakih šestdeset metrov, je pomenila pozdrav skup-

nosti in »dokončni« prehod v svet mrtvih. Po slavoloku se je namreč sprevod obrnil za 180 stop. in stopil na drevored, ki vodi do približno 300 metrov oddaljenega pokopališča.

Mislím, da je Plečnik hotel, upoštevajoč svoje dunajske in praške izkušnje, predvsem privilegirati individualistične težnje svojega naroda, ni si pa postavljaj vprašanja velikih števil. Če dodamo religiozno — nekonfesionalno — osnovo, na kateri sloni zamisel o celotni zgradbi, bomo z lahkoto razumeli, zakaj so Žale že nekaj let zaprte (1979). Sociološki in psihološki koncepti **žive družbe** ali morebiti strah pred silo tradicije so narekovali gradnjo pokopališča, ki je urejeno na industrijskih osnovah s sežigališčem. Tu posameznik — številka gre mimo stopnje trupla — številke in postane bivši individuum, ki je končno vpisan na marmornati plošči. Najhujše težave Leichenhallen so se pojavile ob mehanskem prenašanju krst, medtem ko ni niti sence kake arhitektonske rešitve.

V Žalah pa je vse podrejeno arhitekturi in mikroubanističnim rešitvam. Če upoštevamo čas, bomo lahko celo oporekali veljavi Žal, kot je bila po drugi strani silovito otežkočena gradnja (3). Če hočemo nepristransko soditi tale poskus, moramo morda navesti kleno mnenje Maxa Fabianija, Plečnikovega prijatelja-nasprotnika, ki je zapisal, da je »Plečnikova arhitektura v bistvu abstraktna«, in ker je bil »rojen kipar«, so ga v resnici zanimala vprašanja oblike. Žale bi utegnile in morale biti pravi preizkusni kamen za arhitekturo ljubljanskega arhitekta, glede na to, da je vidik funkcionalnosti skrajno zožen.

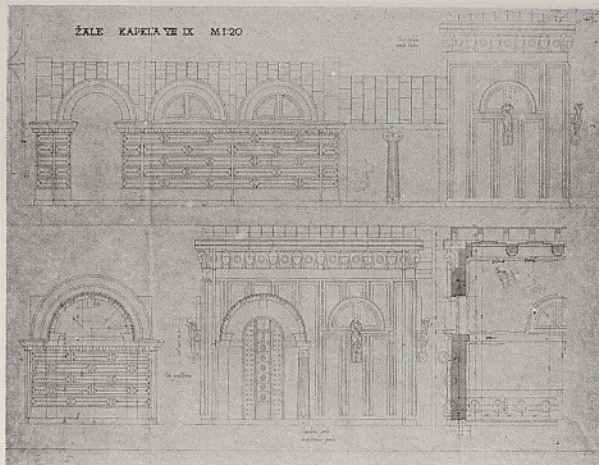
Ob tem bi morali analizirati njegov način načrtovanja, kar pa je zaradi omejenosti prostora nemogoče. Zato bom zapisal le nekaj svojih zaključkov. Plečnik je gotovo skušal izdelati neko svojsko izrazno govorico za slovensko arhitekturo, upoštevajoč že obstoječe predvsem mediteranske elemente. Iskanja vzorcev v antični klasiki ne smemo zamenjati z izumetničenim eklekticizmom, kakor tudi ne s strogim ali romantičnim, če preštudiramo posamezne oblike. Da bo stvar povsem jasna, navajam Gottfrieda Semperja: »...Nevarnost preroda v sebi zaključene arhitekture ... je v dejstvu, da je more izvesti le roka velikega umetnika. Slabo narejeno delo, kakršno danes v glavnem zahtevajo, vodi naravnost v najbolj vulgarno oblikovno trivialnost ...« (4) Če ta Semperjeva sa-

Plečnikova zamisel grobarjeve noše

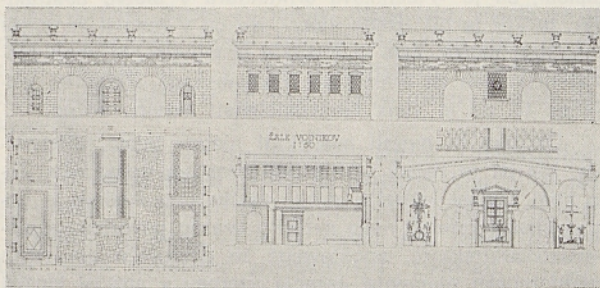
moobramba za njegove renesančne poskuse velja tuli za Plečnikove klasične nagibe, ga moramo postaviti izven ali bolje čez zgodovino, ki bi pomenila stalen razvoj. To je sicer povedal že Pavel Janák leta 1982: »Njegov italjski klasicizem ni ne včerajšnji ne današnji — je nov klasicizem. On ni sprejel nobenih prostorskih ali oblikovnih domen, njegovi stebri, polstebri, izredno preprosti in vendar novi materiali, notranje utemeljeni, določajo popolnoma nov, vendar dokončen prostor...« (5) Tako nov, da je celo arheolog Ejnar Dyggve mislil, da mora študirati vse Plečnikove profile, v kolikor so ti nenehne variacije klasičnih oblik (6).

Bojim se, da klasični primeri, ki jih navajajo pisci v nemščini kot vzorce Plečnikove arhitekture, držijo le na papirju: prostor, oblike in razmerja sistematično nasprotujejo antičnim kanonom, čeprav iz njih naravnost izhajajo. K temu dodajmo oblike, ki so se porodile ob cvetenju secesije in jih je uskladiščil kot skice, nekatere okrasne prvine velike Slavije, ki niso nujno ruski, in dobimo humus, iz katerega naj bi zrasla slovenska arhitektura narodnega preroda: klasična, mediteranska arhitektura, podrejena osebnosti velikega umetnika, ne pa konvencijam, pred katerimi so klonili tudi najboljši. V tem je morebiti

Plečnikov izviren načrt

veličina in hkrati meja Plečnikove arhitekture, in če hočemo, tu gre iskati vzroke njegove popularnosti pri nekaterih tokovih postmodernistov.

Neuresničeni načrt vojaške mrtvašnice

(1) M. Pozzetto, Jože Plečnik e la Scuola di Otto Wagner, Albra, Torino 1968, str. 67-69, il. 72-79.

(2) Prim. Josef Plečnik — Seminar in Laibach, Lehrstuhl für Entwerfen, Raumgestaltung und Sakralbau, o. prof. Friedrich Kurrent, Technische Universität München, 1980. Glej: G. Knapp, Friedhof Žale, str. 72-92.

(3) Slovenska bibliografija je precej obširna; temeljne razprave so navedene v knjigi pod opombo št. 1; tudi trenutno teče živahna polemika o usodi tega kompleksa.

(4) G. Semper, Der Stil in den technischen und tektonischen Künste, Prolegomena, str. XVII.

(5) P. Janák, Josef Plečnik v Praze, v »Volně Smeřy«, 1928, št. 4, str. 97.

(6) F. Stelè, Pesnik v arhitekturi, v Naši Sodobnosti, 1957, št. 3, str. 199.

400-letnica Dalmatinove Biblije 1584-1984

»Domovini in vsem v korist sem ga prevedel v naš jezik, tako iz studenca originalnih jezikov, v katerih je bilo prvotno napisano in iz drugih prevajalcev kakor tudi iz večkrat omenjenega Lutrovega temeljitega, natančnega in povsod slovečega nemškega prevoda...«

(Jurij Dalmatin:

Iz nemškega posvetila Bibliji)

Za kulturno zgodovino na splošno, a posebej za naš narod je tisk Biblije posebnega pomena. To je pomenilo vrst našega naroda v družino evropskih kulturnih narodov. Biblija ali sv. pismo je knjiga, ki se iz leta v leto tiska v raznih jezikih sveta v milijon-

skih nakladah. Zato lahko trdimo, da je Biblija najpomembnejša knjiga, ki jo ima človek. Če bi iz vseh muzejev in galerij po svetu odstranili slike s svetopisemsko vsebino, bi dvorane opustele. Kultura in duhovna zgodovina Evrope sloni na dveh oporah: na antiki in krščanstvu. Krščanstvo je pri tem izrazito močnejša komponenta. Poznanje krščanstva pa je predvsem v poznanju Biblije. Biblija nam pomaga, da se znajdemo v lastni zgodovini in si najdemo svoje kulturno in duhovno mesto ...

Dalmatinova Biblija je najpomembnejše delo slovenske kulturne zgodovine. Z njo smo Slovenci stopili z ramo ob ramo drugim evropskim kulturnim

narodom. Slovenščina je bila petnajsti jezik, v katerega je bilo prevedeno in tiskano l. 1584 celotno sv. pismo. Doselej je znanih še 66 ohranjenih izvodov Dalmatinove Biblije, od teh le polovica v Sloveniji po raznih samostanih, arhivih, knjižnicah in muzejih. Protireformacijska komisija je tej Bibliji prizanašala. Hudo nasilje pa ji je prizadel cesar Jožef II., ko je ukinil po Slovenskem številne samostane in raznesel vrsto bogatih knjižnic, ki so hranile to izredno dragoceno knjigo.

Pred 25. leti smo dobili po prizadevanju Mladinske knjige in dr. Trofenikove založbe v Münchenu faksimilirano izdajo, ki pa je tudi že redkost in dragocenost.

(M. Š.)

Delovanje SSG na višku sezone

V ponedeljek, 5. decembra, je bil gost DSI latinist prof. Silvo Kopriva. O srečanju z njim smo poročali v lanski zadnji številki Mladike. Naslednji ponedeljek, 12. decembra, je v društvu predaval teolog Drago Ocvirk o temeljnih teološke usmeritve po koncilu.

Predavatelj teolog Drago Ocvirk

Zadnji ponedeljkov večer v letu sta DSI in Slovenska prosveta odstopila skupini Gallus Consort, ki je v prazničnem predbožičnem vzdušju pripravila lep koncert božične glasbe. Izkupeček od te prireditve pa je bil v celoti namenjen popravilu repentabske cerkve.

Prvi ponedeljek v letošnjem letu je bil posvečen tržaškemu pisatelju Borisu Pahorju ob njegovih 70-letnici. Srečanje z njim je bilo na sporedu 9. januarja. Potekalo je v prijetnem in sproščenem pogovoru ob izidu knjige Tržaški mozaik in ob izidu nove številke revije Zaliv. V ponedeljek, 16. januarja, sta v društvu spregovorila o stanovski organizaciji slovenskih duhovnikov na Tržaškem, o Slovenski duhovski zvezi, msgr. dr. Lojze Škerl in Dušan Jakomin. V ponedeljek, 23. januarja, je v DSI predaval dekan teološke fakultete v Ljubljani prof. France Perko o temi »Ali je edinost kristjanov mogoča?«

ZORA TAVČAR NA KOROŠKEM

Naša sourednica prof. Zora Tavčar je v začetku leta predavala na tinskem novoletnem srečanju za izobražence v Tinjah. Obravnavala je temi »Branje kot duhovna avantura« in »Biti ženska — skozi prizmo literature in izkustva«.

PAVLE MERKU' O PIETRU NEGRU

V nedeljo, 18. decembra, je bila v Zavarhu pri Bardu v Benečiji prireditve, posvečena narečnemu pesniku Pietru Negru. O njem je predaval prof. Pavle Merku', ki je obljubil, da bo po svojih močeh naredil vse, da bodo Negrove pesmi izšle v tisku.

Profesor Silvester Kopriva

15. KOROŠKI KULTURNI DNEVI

V okviru tradicionalnih koroških kulturnih dnevov, ki jih ob koncu decembra vsako leto prirejajo koroške kulturne organizacije, so v sredo 28. decembra lani priredili v domu Mohorjeve družbe v Celovcu okroglo mizo na temo »Ali bomo preživeli«, pri kateri so sodelovali Pavel Apovnik, Bojan Štih, Matjaž Kmecl, Reginald Vospernik (kot vodja diskusije), A. Bebler, T. Lukmann, Anton Trstenjak in Boris Pahor. Široko zasnovana diskusija se je na koncu osredotočila predvsem na osvetlitev koroškega slovenskega preživetja. Zaključek pa je bil (prispevek diskutanta): »Preživeli bomo, če bomo hoteli; še prej pa se moramo naučiti živeti.« Če bomo preživeli kot ljudje, — pristavlja dopisnik v Nedelji — bomo preživeli tudi kot Slovenci.

† ANTON MOSCHITZ - »BARON«

Sredi novembra je v Žabnicah v Karnalski dolini umrl domačin Anton Moschitz. Bil je markantna osebnost v vasi; vsem, ki radi obiskujemo Sv. Višarje, pa nam bo ostal v lepem in hvaležnem spominu, saj je bil dolgo mežnar na Višarjah. Znan pa je bil predvsem kot »baron«. V neki igri je še v mladih letih nastopil v vlogi barona, tako se ga je ta vzdevek prijel za vse življenje. Za žabniško župnijsko skupnost je naredil veliko dobrega.

Skupina Gallus Consort med božičnim koncertom v Peterlinovi dvorani

»DOM«

Mesečnik »Dom«, ki so ga dolgo let izdajali slovenski duhovniki v Benečiji, je z novim letom dobil novega urednika in tudi založnika. Odslej izdaja časopis zadruga »Dom«, v kateri so tudi laiki, njegov odgovorni urednik pa je postal duhovnik Marino Qualizza, profesor v videnskem semenišču.

† ANTON KACIN

Ko je bilo gradivo za to številko v tiskarni že postavljeno, nas je v četrtek, 26. januarja zvečer iznenadila vest o smrti javnega in kulturnega delavca dr. ANTONA KACINA, nekdanjega ravnatelja slovenskega učiteljskega Anton Martin Slomšek v Trstu. Njegovemu liku in delu se bomo oddolžili v prihodnji številki. Svojem izrekamo ob bridki izgubi iskreno sožalje.

IVAN RAPOTEC - 70-letnik

V Avstraliji živeči slovenski umetnik slikar Ivan Rapotec je oktobra lani praznoval sedemdesetletnico. Jubilant je lani razstavljal v Sidneyu in v Adelaidi. V Avstraliji živi že 35 let. Razstavljal pa je domala po vseh velikih centrih na zapadu (Pariz, Rim, London, New York, San Francisco, Sao Paolo). Stanislava Ivana Rapotca štejejo za abstraktnega ekspresionista, eden največjih avstralskih kritikov pa je o njegovi umetnosti zapisal, da je izvirna, močna in viharna. Za nas pa je zani-

Slikar Stanislav Ivan Rapotec

miv tudi podatek, da se je Rapotec rodil 4. oktobra 1913 v Trstu, odkoder se je njegova družina po prvi svetovni vojni izselila v Slovenijo. Daljši članek s fotografijo so slikarju posvetile avstralske Misli (oktober 1983).

BBC O VETRINJU

Angleška televizija BBC je 3. januarja oddajala daljšo oddajo pod naslovom Celovška afera o vračanju četnikov in domobrancev iz Vetrinja maja 1945 v Jugoslavijo. Oddaja je govorila o 26 tisočih vrnjenjih, ki so bili večinoma pobiti. Poudarja, da so jim Angleži lagali, ko so jih spravljali na železniške voze, pri ugotavljanju odgovornosti za vračanje pa so uredniki na podlagi diplomatskih dokumentov prišli do sklepa, da sta bila najbolj odgovorna poveljnik britanske osme armade maršal Alexander in minister Macmillan, ki sta kršila ukaze ministrskega predsednika Churchilla in obšla stališča ameriške vlade. To sta baje ukrenila, da bi zadovoljila partizansko vojsko in tako dosegla njen umik s Koroške.

SIMPOZIJ O ŠTEFANU KOCIANČIČU

V dvorani L. Fogar v Gorici je bil v petek, 20. januarja, simpozij, posvečen Štefanu Kociančiču, eni najbolj značilnih kulturnih osebnosti Gorice v preteklem stoletju. Kociančič se je rodil v Vipavi leta 1818. Bil je profesor sv. pisma in orientalskih jezikov v goriškem semenišču, njegova zanimanja pa so segala na najrazličnejša področja humanističnih znanosti. Simpozij je pripravil študijski center »A. Rizzanti«.

ZBOR »OJSTERNIK« NA KOROŠKEM

Mešani mladinski pevski zbor »Ojsternik« iz Ukev, ki ga vodi Osvald Errath, je lani oktobra nastopil na Srečanju mladinskih pevskih zborov v Ledenicah na Koroškem. Prireditev je pripravila Krščanska kulturna zveza iz Celovca.

† SIMON KOTNIK

V Slovenjgradcu je ob prehodu iz starega v novo leto umrl v starosti 92 let dolgoletni župnik v Podgorjah Simon Kotnik. Študiral je v Celovcu in bil tam posvečen v duhovnika leta 1915. Bil je velik prijatelj koroških Slovencev.

† VENČE ČERNIC

Ob koncu lanskega leta je v Gabrju na Goriškem umrl domačin Venče Černic. Bil je po poklicu kmet, a je izredno živahno in prizadeto spremljal vsa družbena dogajanja. Bil je tudi zgleden mož in oče: v zavedne in verne Slovence je vzgojil štiri sinove in hčer.

GLEDALIŠČE

SSG v premislek

Že lep čas na ploščadi vrh stopnišča, ki vodi v parter, ne opažamo več »volilne skrinjice« ali »črne škatle«, v katero bi gledalci posameznih predstav metali listke s svojimi mnenji in predlogi. Škoda. Zelo bi se gledališko vodstvo začudilo, kako različni bi bili ti listi dejanskih »porabnikov« tukajšnjega gledališča od ocen, kakršne lahko ti isti porabniki berejo o taistih predstavah v časopisju, ki izhaja v Ljubljani. Minianketa, ki smo jo izvedli med gledalci zadnjih dveh uprizoritev, Gospe iz Dubuqua in Radovana Tretjega dokazuje, da sta obe sicer zadovoljili kot režija in igralska izvedba, ravno tako tudi kot scenografija, odrski jezik in kostumografija... a da sta na celi črti razočarali kot odrski besedili. Ali bi ne bil tako dober igralski ansambel vreden, da bi se spopadel z vrednejšimi deli kakor so letošnja, ki so vsa za isti gledališki okus, s katerim pa ima naša publika bolj malo skupnega. Razen Amadeusa je bil letošnji repertoar od strani abonentov in drugega domačega občinstva doslej sprejet z nezadovoljstvom, godrnjanjem... in zaradi težkega položaja naše kljub vsemu drage nam ustanove... z upanjem in željo, da bi v prihodnji sezoni vendar postregli z bolj izbranim, bolj pisanim in svoji publikli bližjim programom. Vodstvu v premislek pa ponatiskujemo tudi odlomek iz Književnih listov z dne 19. januarja letos, na kakšen repertoar mislijo v Parizu za prihodnjo sezono, in sicer v Evropskem gledališču, katerega predstave igrajo v slovitom Odeonu. Takole odgovori dramaturški direktor dr. Peter Selem na časnikarjevo vprašanje: KAKŠEN SPORED JE PREDVIDEN ZA TO SEZONO:

»Prizadevali si bomo, da bi imel repertoar vsake sezone nakakšno svojo fiziognomijo, da bi se ravnal po določeni zamisli. Za prvo sezono smo izbrali tematsko projekcijo, ki bi jo lahko strnili v pojme: gledališče, iluzija in oblast. Zato smo izbrali zgolj klasična besedila, ki na različne načine obravnavajo to bistveno temo. Začeli smo s Shakespearovim Viharjem, ki to razmerje med iluzijo in močjo ter oblastjo povzema na kar najbolj širokem eksistenčnem področju. Pripravili bomo tudi premiero Corneillovih Iluzij in manj znano Kleistovo besedilo Arminejeva bitka, ki jo bo režiral Claus Pay-

(Dalje na naslednji strani)

IZ SLOVENSKE PUBLICISTIKE

JEDRA

Kamen spotike, ki so ga vrgle združene lumpenbirokracije med jugoslovanske nacije, je v tem, da so v usmerjenem izobraževanju — že precej pred razpravo o skupnih jedrih — radikalno in kriminalno zmanjšale število ur za ta predmet (ali predmete); da so odpravili pouk klasičnih jezikov, filozofije itn. S tem navidez zgolj praktičističnim posegom ali lepoto — seveda grdotno — operacijo so na en mah dosegle najpomembnejšo zmago zoper evropeizacijo in mundializacijo Jugoslavije. (Mundializacija je dopuščena le na terenu iger). Kaj bi bilo enostavnejše, kot da bi kulturna šolska reforma te predmete in pripadajoče jim ure razširila ali pa jim dodala še predmet, v katerem bi temeljiteje spoznavali kulturo in politike ostalih jugoslovanskih (in svetovnih) nacij! Takšno razširitev potrebujemo, in to čim prej, kajti vednost o (prijeteljskem in sovrážnem) sosedu in o tujcu, ki naj bi bil po načelih evropskega humanizma in razsvetljenega univerzalizma v korist obeh prijateljev in sodelavcev, je v Jugoslaviji minimalna; rri vsaki od jugoslovanskih nacij je takó katastrofalno majhna, da bi bilo odveč in neokusno raziskovati, pri kateri je manj minimalna.

TARAS KERMAUNER
NOVA REVIJA 19/20
str. 2191

ŠE JEDRA

V samih jedrih je, naj kdo trdi tako ali drugače, uveljavljen ključ »po glavi«, to je po prebivalstveni proporcionalnosti; treba je samo preprosto prešteti pisateljska imena v njih, pa je

SSG V PREMISLEK

mann. V koprodukciji s španskim gledališčem bomo prikazali Luči boheme Valle-inclána, jaz pa vztrajam pri tem, da sezono sklenemo z Gogoljevim Revizorjem, ki na groteskni ravni obravnava prav problem iluzije in oblasti. Želel bi, da bi to predstavo z ruskimi igralci pripravil veliki sovjetski režiser Anatolij Efros. Ta načrt je zajet v francosko-sovjetski kulturni menjavi za to leto.

Za prihodnjo sezono razmišljamo o temi, ki naj bi se glasila: Evropa ob razcepkih, Evropa ob pretresih. Nadejamo se, da bomo z leti prikazali vse, kar je vrednega v evropski gledališki dediščini.

zadeva več kot očitna; slovenskih je kakšnih 10 odstotkov, kar popolnoma ustreza.

Kakšen je naš lastni odnos do predmeta sedanjih tožb in vzklikanj — do nacionalne kulture v šolah? Mogoče imam napačne podatke, toda po teh, ki jih imam, šteje urnik 3. in 4. letnika na srednji stopnji pri 15 od 22 usmeritev (tri četrtine!) po dve (2!) šolski uri tako imenovane slovenščine tedensko; pavšalno vzeto je ena ura namenjena jezikovnemu urjenju v materinem jeziku, ena pa literarnemu izobraževanju (slovenska, jugoslovanske, svetovne književnosti, umetnostna vzgoja); pri 4 od preostalih usmeritev znaša to število 2 do 3 in le pedagoške ter družboslovne-jezikovne premorejo po 4 do 5 ur materinščine tedensko. Po kakšni presoji in tehtanju? Je to še en izraz notoričnega slovenskega defetizma (kajti podobnega samopodcenjevanja najbrž ni najti še kje na svetu)? — Kakorkoli že: gre za strahovit minimalizem.

Se pravi, da stvari, ki se zdaj sicer ob »jedrih« odpirajo iz čisto posebne, vsejugoslovanske perspektive, nikakor niso samo »vsiljene«, temveč so v veliki meri tudi kar naše, »notranje«.

MATJAŽ KMECL
NAŠI RAZGLEDI, št. 19/XXXII

JEZIK KOMUNICIRANJA V SFRJ

Gre za konflikt med dvema konceptoma, ki še ni do kraja rešen: po prvem bi moral biti srbohrvaški jezik, kot jezik večine, tudi skupni jezik komuniciranja (podobno kot je bila nemščina

v stari Avstriji ali ruščina v Sovjetski zvezi). Ta koncept je unitarističen, pa se vendar čvrsto drži in celo obnavlja v praksi kljub temu, da je v nasprotju z ustavo, po kateri so vsi jeziki narodov in narodnosti v Jugoslaviji enakopravni med seboj. Ima svoje zgodovinske korenine, podporo pa dobiva tudi v današnjih unitaristično-centralističnih težnjah in pritiskih, ki se sklicujejo prav na enostavnost komuniciranja in na prakso v vojski (ki je drugače utemeljena).

Po drugem konceptu bi moral vsakdo v Jugoslaviji govoriti v svojem jeziku, ob tem, da bi bili vsi toliko jezikovno izobraženi, da bi se

V Sloveniji se pogosto sprašujemo, zakaj naši delegati in politiki v Beogradu ne govorijo na sejah slovensko, čeprav imajo do tega ustavno pravico. Isto velja tudi za Makedonce. Vzroki so pogosto povsem pragmatični, na primer, kadar gre za to, da prepričljivo pojasnimo svoja stališča, čeprav tudi v tem vidim ostanek tradicionalnega kompleksa jezikovne manjvrednosti.

Konec koncev bo o tem vprašanju odločila praksa, ampak, če se Slovenci (in Makedonci) ne bomo bolj vztrajno držali svojih naravnih pravic, da povsod v Jugoslaviji govorimo v svojem jeziku, ne moremo pričakovati, da bo to ustavno načelo tudi v praksi hitreje prevladalo. Eden od pogojev je tudi osnovno poznavanje slovenskega in makedonskega jezika v vsej Jugoslaviji in razpravljanje o skupnih programskih jedrih je zdaj tudi prava priložnost, da sprožimo to vprašanje.

Iz pogovora s članom predsedstva CK ZKS dr. BORISOM MAJERJEM, objavljenega v DNEVNIKU št. 322 in v reviji DANAS

Za nas v Trstu pa Nič, Absurd itd.

Pa ne smemo biti krivični, vsaj do igralcev ne. Ne bomo pozabili odlične Saše Pavčkove kot voznice in vrste režijskih domislekov režiserja Borisa Kobala ter razigranega ansambla v Radovanu Tretjem, saj smo se v drugem delu vendarle nasmejali. V spominu nam bo ostala odlična igra vseh nastopajočih v Gospe iz Dubuqua (v imenitnih kostumih Marije Vidau), posebej pa Maja Blagovič v vlogi Jo in Mira Sarđočeva v vlogi Gospe; tako je pač pri predstavi, da se ti vtisne v spomin kdaj kot besedilo, kdaj kot sporočilo

ali kot zapovrstje nekaterih dobro zaigranih prizorov, kdaj pa kot neka vloga v celoti. Vsekakor nam obe zadnji predstavi ostajata v zavesti kot dobri uprizoritvi, kot literarni predlogi pa puščata priokus razočaranja. Manjka pač tiste skrinjice, ki bi vodstvu jasno povedala, kaj govorijo »porabniki« SSG na ulici, po uradih, v šolah in v prijateljskih krogih. Četudi V.P. in NR piše drugače! Da ne bo sedel nazadnje v Petronijevi ulici samo še kakšen kritik iz Ljubljane. Inkaso prihaja končno ... od nas Tržačanov.

Mik

ORWELL IN MI

Vstop v Orwellovska razmerja se začneja tisti hip, ko začnemo sodelovati z lažjo. Težko je reči, kako daleč smo že zabredli, vendar mislim, da deloma na to odgovarjajo samo sporočila ustreznih ministrstev vsega sveta in tudi naših (Ministrstva za mir, Ministrstva za obilje, Miselne policije, itn.), ki nas neprestano prepričujejo, da je treba v imenu miru povečevati vojaške proračune in podaljševati služenje vojaških rokov; krepiti samozaščitno budnost na vsakem koraku, ker notranji in zunanji sovražnik ne mirujeta, živeti odprto ob naših odprtih mejah, itn.

V časih, ko sem bil še novinar, mi nikoli ni uspelo ugotoviti, zakaj božični prazniki niso to, kar so, ampak so »decembrski prazniki«, prednovoletni prazniki ali pa »prazniki v Zahodni Evropi, ko se kolone naših zdomcev ... na naših mejnih prehodih v šestih kolonah pomikajo ...« Skratka, vsako leto smo se prijatelji v redakciji močno zabavali z ugibanjem, kakšne praznike bodo poročili nekaterih naših kolegov imeli po svetu in ali bo beseda »božič« kjerkoli v našem tisku omenjena še v kakšni drugi zvezi, razen v zvezi s slovenskim pisateljem Petrom Božičem. Za velikonočne praznike so se duhoviti izmišljene še poglobile. In vendar ni bilo videti, da obstaja kak dekret o uvedbi novega časnikarskega termina za poimenovanje praznikov, zgodovinskih dogodkov, sodobnih problemov, itn. Stvar je v različnih primerih delovala samodejno in elastično. Ni šlo samo za prilagajanje stališč ali vsebin, šlo je za zavestno spreminjanje dejstev. In tako smo ob tej šaljivi in obrobni anekdoti že na poti proti Orwellovemu Ministrstvu resnice, za katerega je znano, da je v resnici Ministrstvo laži. Zato mislim, da se premislek o Orwellovi utopiji ne more začeti z obtoževanjem tehnologije, ampak z vprašanjem o etičnih razsežnostih našega bivanja.

DRAGO JANČAR, pisatelj
TELEKS, št. 52

Ali ni prav v času, ko je Orwell pisal svojo srhljivo prispodobo totalne zasužnjenosti, Tito rekel ne vsemogočnemu Stalinu in s tem dokazal, da ni sistema, pa naj bo še tako monoliten, v katerem bi se ne mogla razrasti hezija?

JOŽE PIRJEVEC,
zgodovinar in publicist
(prav tam)

TEZE O PARTIJI

V seriji Borbinih pogovorov o Novi reviji je govoril tudi Mitja Ribičič. Ko je spregovoril o polemikah po raznih časopisih in revijah, je opozoril:

»Opaziti je podtikanja — o tem sem polemiziral tudi s slovensko Novo revijo — da se je partija po partizanski zmagi zbirokratizirala, zavirala in pre-

prečevala ustvarjalnost, organizirala stalinistične procese, postala represivna sila. Pri drugem razdobju je bilo sprejeto socialistično samoupravljanje, saj bi bilo zavzemanje stališča proti socialistični samoupravni birokraciji nepopularno, vendar se tu prek pozitivne ocene vtihotaplja tudi teza o samoupravljanju brez komunistov, brez odločilne vloge delavskega razreda. To je teza, po kateri je bila naša partija protistalinistična, hkrati pa se je razvijala naprej kot neostalinistična. Avtorji te absurde teze bi se pošteno namučili, če bi od njih terjali, da nam pojasnijo, kako se je partiji potlej posrečilo ubraniti revolucijo leta 1948, uvesti delavske svete v petdesetih letih, premagati naš notranji informbiro leta 1966, napisati ustavo in neuvrščeno alternativo blokov ter biti pri vsem tem deležna tolikšne plebiscitarne podpore delavskih in ljudskih množic.«

MITJA RIBIČIČ
(po Zoranu Medvedu, DUGA,
obj. v TELEKSU, 12.1.1984)

INTERNACIONALIZEM, DA ALI NE?

Naš domači internacionalizem, smo ga toliko let zagovarjali kot edino pravo domovanje narodov, kot samo bit narodov, se je kotil na napačnih predpostavkah, da so narodi znotraj meja socializma drugotnega pomena, da je meja doma družbenopolitični sistem, ne narod. Narod je tako nujno postal nekaj drugo-razrednega. Manj (spoštovanja) vrednega.

Internationalizem, ki se v imenu proletarskosti postavlja nad narode, hoče faktično uničiti vsak narod prav kot narodnost, tj. kot temeljno človekovo resnico. Termin, kategorija »proletarec« v abstraktni, znanstveni analizi pomeni pač kategorijo proletarca in kot taka je a-nacionalna postava, faktično pa se še ni rodil proletarec, ki ne bi bil zaznamovan z določeno narodnostjo, ki ga že ob rojstvu objame skozi melodijo prvega materinega ljubkovalnega nagovora. To, v čemer je (v analizi) proletarec »nacionalen«, so njegovi socialni interesi, predvsem pa različni pogoji njegovega življenja. Toda ti pogoji nikoli ne morejo zajeti vse totalitete življenja človeka ali naroda. Človek pač ni stroj, na ta način a- in nadnacionalen, povsem identičen z vlogo v delovnem procesu, kjerkoli že na zemlji. Človek = delavec (človekdela-vec) je najhujša degradacija človeka, ki je sploh možna, odkar smo odpravili sužnje-lastniški sistem. Metafizična identiteta narod = proletarec, tj. narodni interesi so (samo!) razredno-proletarski interesi, pomeni zato neusmiljeno siromašenje narodnostne biti na eno samo raven življenja.

SPOMENKA HRIBAR
v NOVI REVII 19/20
str. 2054-2055

NAROD, NACIJA, NACIONALIZEM

Država, ki se je tako vztrajno proglašala za (proletarsko) razredno državo, je danes faktično razredna država. Z vsemi konsekvencami. Razredni princip se je že prenesel tudi na mednarodne odnose, tako da narodi (republike), ki so razvitejši, bogatejši, avtomatično veljajo za izkoriščevalske narode (republike) glede na tiste narode (republike), ki so manj razviti, revnejši in so — po tej pameti — proletarske, izkoriščane. Sovraštvo, ki se ne zadržno dviga iz takšnega v principu hotenega razrednega stališča je le nujna posledica in predpostavlja temu sovrastvu primerne oblike razreševanja. To sovrastvo je sestavina mednarodnih odnosov, karta v igri boja za obstoj/moč. V igri, kjer ne dobi niti »izkoriščevalski« niti »izkoriščanci« narod, temveč nad-razredna (nad-nacionalna) struktura, ki da predstavlja državo v celoti. Še ta »struktura« ne dobi dovolj, ker je pač vsega premalo in vedno manj. Čarobni obrazec represije: vzemi tam, kjer je, in daj tam, kjer ni, se je danes modificiral: vzemi tam, kjer je — in odplačuj obresti za že porabljen pufe (no, pa tudi nase čisto ne pozabi). Tako se le še stopnjujeta nervoza in nemoč. Borimo se za golo preživetje. Tisti, ki še kaj ima (vsekakor pa bi lahko še več ustvaril, če ne bi vzeli vsega), bo imel vedno manj, tisti, ki ima malo ali skoraj nič, pa tudi ne bo imel več, pač pa bo lahko do smrti sovražil tistega, ki sploh še kaj ima. Demagogija z »bogatimi« pri nas in v tem smislu demagogija razrednega sovrastva na mednarodni ravni je zato najpošastnejši obrazec, ki si ga moremo zamišljati. Danes je še igra z velikonom v steklenici — toda ko bo nekdo malo preveč vehementno potrešal z njo, more zamašek s pokom odleteti v zrak. Kdo bo še ujel velikana?

v NOVI REVII 19/20
SPOMENKA HRIBAR
str. 2052-2053

DIJAKA NA ZATOŽNI KLOPI

(Pančevo, SFRJ)

Dijaka III/2 razreda izobraževalnega šolskega centra Uroš Predić v Pančevu sta naredila med sošolci tajno anketo. Namen je bil zvedeti, kaj njuni vrstniki mislijo o času in o državi, v kateri živijo, in koliko se zanimajo za družbenopolitične dogodke. Končni cilj pa je bil tudi rezultate anonimne ankete skupaj s svojim komentarjem ponuditi kateremu od uredništev mladinskih časopisov.

Anketa je obsegala 26 vprašanj, na katera je bilo treba odgovoriti tako, da si zaokrožil samo enega od predlaga-

nih odgovorov. Pa poglejmo tista »najbolj vznemirljiva« vprašanja in ponujete odgovore. Vprašanje št. 5:

— Za kateri sistem bi se odločili: a) samoupravni, b) parlamentarna demokracija, c) centralistični »trde roke«?

Ali: — Po kateri poti bi se lahko rešili iz zdajšnjih kriznih razmer: a) z zamenjavo vodilnih struktur, b) z boljšim in bolj produktivnim delom, c) s pomočjo iz tujine, d) s spoštovanjem ekonomskih zakonitosti, e) z uvedbo sistema trde roke, f) z doslednim izpolnjevanjem veljavnih zakonov in predpisov, g) s spremenitvijo zdajšnjega zakonskega sistema, še vedno temeljčnega na samoupravnih odnosih?

Bilo je še veliko vprašanj, ob katerih so šli prosvetnemu delavcu, navaženemu skrbeti za svoje delo, lasje pokonci. In namesto da bi se s šestnajstletniki pogovarjali in v okviru pouka razčistili tisto, česar so se dijaki v svoji anketi komaj dotaknili, so v izobraževalnem centru menili, da bo najbolje, če se bo mularija o tem pomenila z uslužbenci službe za državno varnost.

Sekretar občinskega komiteja ZK Ištvan Barabaš misli, da direktor ni na-

robe ravnal, ko je poklical na pomoč službo za državno varnost.

— Nenehno si prizadevamo za krepitev družbene samozaščite. Vsakdo bi moral sodelovati pri takšni zaščiti. Zato je tudi direktor pravilno ravnal. Nihče nima nič proti anketi, vendar mora potekati organizirano. Tu pa nihče od profesorjev ni vedel zanjo. Mislimo, da je direktor v bistvu pravilno reagiral in izpolnil svojo državljsko dolžnost kot subjekt samozaščite. Saj je služba za državno varnost zato tudi nastala — da varuje našo družbo in sistem!

— Hotela sva zvedeti, koliko se mladi zanimajo za družbene probleme. Misli, da je to zdaj najbolj zanimivo in da se mlad človek mora zanimati za to vrsto problemov, sta skoraj v en glas pojasnila, »kaj sta hotela«, Branislav Princip in Nevena Simendić.

— Nisva pričakovala, da bo direktor tako reagiral. Vendar sva vedela, da takšne ankete ne bi mogli izpeljati prek mladinske organizacije, saj potlej vprašanja ne bi mogla biti tako neposredna in ostra. — Njegova sošolka je pristavila: — Prišlo je do vseh mogočih prizorov. Nekateri dijaki so brskali po knjigah, ko je bilo treba odgovoriti

na vprašanje, kaj je samoupravljanje. Odgovori so bili različni, od tega, da je to »za zdaj najbolj popolna oblika socializma«, prek »doslej najbolj popolnega načina za napredek, razvoj družbe, vendar stagnirajočega zaradi trenutnih znanih problemov«, pa do tega, da je to »največja napaka naše družbe«.

iz DUGE povzel
M. KOS, TELEKS št. 51

TOČNOST INFORMACIJ

Ni prvič, da časnikar pride v Trst, malo pogleda okrog sebe, zapiše dve čarki in misli, da ve vse o nas. Tako beremo o seminarju **Droge med mladimi**, katerega se je lahko udeležilo le nekaj dijakov, v prvi letošnji številki TELEKSA tole informacijo:

»Neobičajno vzdušje, prav nič podobno šolskemu vsakdanjiku, me je sprejelo že ob prihodu na Znanstveni licej France Prešeren v Trstu. In razlog? Reden pouk se je za tri dni umaknil seminarju o zdravstveni vzgoji in preventivni dejavnosti proti narkomaniji mladim.«

Kako lepo, ko bi bilo to res!

narava - okolje - človek - narava - okolje - človek

Obstajajo računalniki, ki znajo »prisluhnuti« naravni človeški govori. Znajo pa jo tudi »razumeti«, vsaj toliko, da so jo zmožni prevesti v tuj jezik.

Zaenkrat so ta tehnična čudesa še zelo pomanjkljiva, saj so med drugim omejena na čisto določeno osebo. Če osebo nadomestimo, potrebuje stroj daljši časovni presledek zato, da se ji »privadi«.

Druga omejitev je število besed, ki jih stroj lahko zazna, okoli 500. Poleg tega morajo biti besede nepovezane — med besedo in naslednjo mora biti presledek.

Če naj verjamemo strokovnjakom, se bodo čez dobrih deset let pojavili na tržišču računalniki, ki bodo vsakega angleško govorečega človeka, ki bo uporabljal do 50.000 različnih, med seboj normalno povezanih besed, simultano prevedli v recimo japonsčino.

—O—

Pred 50 leti je fizik Dirac domneval, da medsebojno gravitacijsko privlačevanje teles (za nas na Zemlji se to privlačevanje javlja kot te-

ža predmetov in nas samih) ni vedno enako, ampak da se s časom manjša.

Kaj mu je dalo povod za tako smelo trditev? Tole: če izmerimo oz. izračunamo električno privlačno silo med protonom in elektronom, ugotovimo, da je ta za orjaško število krat večja od gravitacijske sile med istima dvema delcema. No, isto orjaško število lahko dobimo še drugače: če primerjamo starost vesoljstva z naravno enoto za čas, to je čas, izražen s samimi atomskimi količinami.

Je mogoče, da slučajno živimo prav v času, ko se vse tako zelo ujema? Kot da bi nam sicer tako ravnodušno vesolje tokrat izkazovalo posebno pozornost! Naloga znatnosti je, kjer se le da, izganjati slučaj, zato je Dirac predlagal, da se gravitacija s časom manjša. Le tako bi se stvari lahko ujemale, ne samo sedaj, ampak tudi v preteklosti in prihodnosti.

Žal se Diracu ni nasmehnila sreča eksperimentalne potrditve. Prej je obratno res. Natančne radarske, laserske i.dr. meritve s satelitov

Marsovega, Merkurjevega in Venerinega gibanja Diracovo domnevo praktično izključujejo.

—O—

Ali obstaja deseti planet? Še preden so ga odkrili, so ga mitološko dosledno krstili za Perzefono, ker se pač smuka okoli Plutona.

Če kdo, nam bo na vprašanje odgovoril IRAS (infrardeči astronomski satelit). Na njem je namreč nameščena izredno občutljiva naprava, ki beleži še tako šibke toplotne vire iz vesoljstva. Doslej se IRAS lahko ponaša s tem, da je razločil — z običajnejšimi sredstvi nevidno-središče naše galaksije. Dalje je »zagledal« obroč prahu med Marsom in Jupitrom ter podoben obroč okoli zvezde Vega.

Toplotnih virov v vesoljstvu sploh ne manjka. Treba bo le ugotoviti — in to bo storil računalnik — kateri od njih bi lahko bil iskani planet. V primeri z drugimi viri bi ta bil dosti bliže in bi se v teku (zemeljskega) leta moral navidezno premikati (kar se v resnici premika, je seveda Zemlja na svoji poti okoli Sonca).

INFLUENCA ALI GRIPA

Influenca smo do nedavnega imenovali nalezljivo bolezen z vročino, glavobolom in z vnetnimi pojavi v dihalnih organih. Njenega domnevnega povzročitelja bacil influence je konec prejšnjega stoletja odkril nemški zdravnik Pfeiffer, ko niso še ničesar vedeli o virusih. Danes pa vemo, da influenco ne povzročajo bacili, pač pa virusi gripe in govorimo o gripoznem infektu. Vsled tega je prišlo do prave zmede okoli imena in se je postavilo vprašanje kaj naj imenujemo gripo in kaj influenco. Nekateri strokovnjaki predlagajo, da naj se z imenom influenza imenuje prava virusna bolezen, povezana z možnostmi nevarnih komplikacij.

Prava virusna influenza je zelo resna bolezen, ki je v bližnji preteklosti morilsko zdesetkala človeštvo. Val influence po prvi svetovni vojni se je iz Španije razširil po Evropi in po celnem svetu ter pokosil okoli 20 milijonov žrtev. Leta 1957-58 je gripa prišla s severne Kitajske in samo v Nemčiji terjala 55.000 življenj. Ne mnogo manjši je bil val gripe v letih 1969-70. Gripa je danes še edina bolezen, ki ogroža ves svet in število bolnih in smrtnih primerov med epidemijo je večje kakor od katere koli druge bolezni. Širi se z neverjetno hitrostjo 100 do 150 km dnevno, s prehodom od enega človeka na drugega po večini med potovanjem z železnico, ladjo ali letalom.

Še mnogo ljudi je, ki imajo gripo za nenevarno bolezen. Vzrok takemu mnenju je to, da vsakemu prehladu pravimo gripa, vendar pa je treba razlikovati; prehlad je reakcija človekovega telesa — predvsem sluznice zgornjih dihalnih organov — na določene škodljive vplive, večinoma na dolgotrajne razlike v telesni temperaturi. Slaba odpornost telesa in nezadostna sposobnost prilagodljivosti na spremembe temperature povečujeta nevarnost prehlada. Sluznica nosu, oči, žrela in bronhijev je razdražena, otekla, izloča sluz in na tej podlagi se lahko razmnožujejo klice, ki prenašajo okužbo. Takšna je slika bolezni z malo povečano te-

lesno temperaturo navadno pri prehladu.

No, če se temu pridružijo bolečine v udih, če se temperatura poveča na kakih 38 stopinj, če se stopnjujeta kašelj in izločanje sluzi, tedaj govorimo o gripoznem stanju. Tako stanje traja lahko dneve in tedne, obenem pa lahko prizadene tudi druge organe (prebavni sistem, krvni obtok ali ledvici s sečnim mehurjem). Če je temperatura stalno ali izmenoma visoka, če nastanejo težave s krvnim obtokom ali težave podobne vnetju pljuč, je treba s preiskavo ugotoviti ali gre za virus gripe. Gripo namreč povzročajo virusi.

Danes vemo za tri vrste virusov, ki povzročajo influenco ali gripo: virus A, virus B in virus C. Najbolj nevaren je virus A. Ta povzroča največje epidemije bolezni in se nikakor ne more zamenjati z lahkim prehladom. Ne ogroža samo žrela, vratu, sapnika in pljuč, temveč tudi srce in krvni obtok, srednje uho, možgane, živčni sistem, jetra, trebušno slinavko in ledvica. Virus A pogosto povzroča tudi smrt. Virus A ne napada samo ljudi, temveč tudi živali n. pr. ptiče, domače živali (posebno svinje). V primeru z virusom A sta virusa B in C relativno nenevarna. Oba povzročata le manjše epidemije, ob lažjem poteku bolezni.

Izkušnje so pokazale, da vsakih 10-15 let pride do nevarnih epidemij, povzročenih od virusa A. Moč epidemije je različna v raznih deželah. Vzrok, da se število bolnikov občasno tako poveča, je treba iskati v spremembah v zgradbi virusa samega, kar zmanjša uspešno varstvo cepljenja. Virus gripe se namreč stalno spreminja, oziroma bolj natančno spreminja se njegov antigen. To je škodljiva, strupena snov, ki jo virus izloča, ko prode v celico. Telo se bori proti temu z ustvarjanjem protiteles. Virus gripe imajo mnogo antigenov in zato ni mogoče izdelati enotnega cepiva, ki bi delovalo proti tem antigenom. Če določeni virus spremeni vse svoje antigene, potem nastane nova vrsta virusa. Ta sprememba se

pričakuje vsakih 10-15 let in zato izbruh epidemije.

Cepljenje je za sedaj edino uspešno varstvo pred to boleznijo, ker zdravila, ki bi uničila virus dosedaj še ni. Cepljenje je okrepiło obrambne moči prebivalstva in v dobro precepljenih deželah, je v zadnjih letih mnogo manj obolelih za influenco. Cepljenje proti influenci ali gripri prenese človek bolje od vseh drugih vrst cepljenja. 8-10 dni po cepljenju se zaščita pred boleznijo dvigne, na 70-90%, toda že naslednje leto pade na 40-50%. Cepi se lahko praviloma v vsakem času, toda priporočljivo je v začetku jeseni, to je v mesecu septembru in oktobru.

Kdo se mora cepiti?

Praviloma bi se moral cepiti vsak, kdorkoli je zdravstveno ogrožen. To so osebe, ki pridejo v stik z mnogimi osebami n. pr. zaposleni v javnih službah, nadalje zdravstveno osebje, ki neguje bolnike, pa tudi delavci velikih industrijskih obratov. Med ogrožene skupine prebivalstva se štejejo tudi majhni otroci, nosečnice in osebe stare nad 60 let. Druge zdrave osebe se lahko cepijo, ni pa nujno.

Izkušnje kažejo, da so cepljene osebe odpornejše tudi proti »navadnemu prehladu«. Proti prehladu samemu ni zaščitnega cepljenja, toda očitno je, da cepljenje proti gripri deluje tudi proti virusom, ki pogosto spremljajo prehlad.

Cepljenje ni priporočljivo, če je kdo prehlajen ali pa so se pri njem že pojavila prva znamenja gripe.

Ko izbruhne gripa, se zdravijo samo simptomi ali znaki bolezni. To se pravi: borimo se proti povišani temperaturi, vnetnim pojavom, kašlju, krepimo srce in krvni obtok, odvisno pač od tega kateri organ je prizadet. Bolniku dajemo tudi vitamine, zlasti vitamin C in dovolj tekočin. Alkohol ni priporočljiv, tudi v čaju ne, ker širi žile na periferiji telesa in še bolj ogroža krvni obtok. Če gripa ne nastopa v težki obliki, se stanje bolnika po nekaj dneh izboljša, temperatura pade, bolečine in glavobol prenehajo in človek ozdravi.

Čuk

na Obelisku

Agencija za pomirjenje živcev

Ne bom jedel iz iste skledе s hudičem,
tudi če mi dajo še tako dolgo žlico.

De Ladaurie

Komu in kaj je voščil ČUK za novo leto 1984:

- MLADIKI, da bi v novem letu ob močnejši hrani dobila bolj moške poteze
- NOVEMU LISTU, da bi se napil terana in v novem letu dobil več barve
- SLOVENSKEMU GLEDALIŠČU, da bi bilo v novem letu pod njegovo streho manj kvantanja in več denarja
- KOŠARKARSKEMU DRUŠTVU JADRAN, da bi doseglo petrodolarsko sponsorizacijo od LOMOSA
- Reviji MOST, da bi se zaradi poplave prispevkov Gina Brazzodura ne spremenila v BRAZZOMOST
- Novemu slovenskemu liričnemu pesniku, članu Centralnega komiteja ZKS Francu Šaliju, da bi nam napisal sonetni venec o stabilizaciji »Poet tvoj nov Slovincem dinar vije ...«
- Naslovnemu škofu Grmiču, da bi dobil še več vabil za predavanja, okrogle mize, simpozije in kongrese
- Ljubljanskemu dnevniku DELO, da bi v novem letu imelo manj stereotipne in dolgočasne četrtkove in sobotne priloge

Listnica uprave

V rokah imate prvo številko 28. letnika Mladike. Na teh stolpcih začenja mo z novim seznamom prijateljev naše revije, ki so konec leta 1983 in na začetku letošnjega leta kar sami zvišali ceno svoje naročnine 1984 in kaj pripravnili v tiskovni sklad.

PODPORNIKI MLADIKE

To so letošnji naročniki, ki so krepko zvišali naročnino na našo revijo; v tem seznamu jih začenjamo beležiti po vrstnem redu, kot so vpisani v naši blagajniški knjigi:

Ivan Peterlin (Trst) 25.000
Ela Schart (Nabrežina) 25.000
Oskar Simčič (Gorica) 20.000
NN (Trst) 50.000
Jože Jamnik (Boršt) 35.000
Ivan Kretič (Devin) 32.000
Antek Terčon (Sesljan) 20.000
Alojzija Slavec (Mačkolje) 20.000
Evelina Pahor (Trst) 20.000
Marjan Slokar (Trst) 25.000
Karlo Čok (Lonjer) 20.000
družina Malalan (Opčine) 28.000
Luciano Pavio (Gorica) 20.000
Ivo Kralj (Slivno) 20.000
Kazimir Humar (Gorica) 20.000
Valerija Radinja (Gorica) 20.000
Marjan Terpin (Števerjan) 20.000
Stojan Kertelj (ZDA) 18 dolarjev

A.H. (Avstrija) 1.200 šilingov
J.G. (Slovenija) 1.370 din
Benjamin Černic (Vrh Sv. Mihaela) 20 tisoč Lir
Ninko Černic (Opčine) 30.000
J.P. (Trst) 30.000
Mirko Špacapan (Gorica) 20.000
Zoran Tavčar (Devin) 20.000
Grazia Gherdol (Trst) 22.000
Mariza Perat (Gorica) 20.000
Andrea Macuzzi (Gorica) 20.000
Stanislav Soban (Trst) 25.000
družina Repinc (Opčine) 25.000
Dario Zlobec (Trst) 20.000
Niko Klanjšček (Gorica) 20.000
Marjan Komjanc (Sovodnje) 20.000
Štefan Tonkli (Gorica) 30.000
Neva Fonzari (Tržič) 62.000
Anica Železnikar (Gorica) 20.000
Alojz Dovgan (Trst) 20.000
Štefan Falež (Rim) 100.000
Gizela Vidav (Trebče) 20.000
Ksenija Levak (Trst) 25.000
Jelka Cvelbar (Opčine) 30.000
Andrej Kobal (Nemčija) 60 dolarjev

ZA TISKOVNI SKLAD MLADIKE SO DAROVALI:

Mirka Košuta Cvijović iz Sv. Križa 5.000 Lir; Justa Terčon iz Mavhinj tisoč Lir; Justina Slavec iz Boršta 5.000; Jurij Slokar iz Barkovelj 5.000; Tončka Curk iz Trsta 10.000 Lir; Miro Tavčar iz Devina 1.000; F.M. iz Gorice 26.000;

Dimitrij Bregant iz Londona 15.000; Ana Jerič iz Trsta 5.000 Lir.

OB PORAVNAVI NAROČNINE SO PRIMAKNILI PO 3.000 LIR:

Ivana Logar Bole, Marija Goljevšček Marušič, Stanko Kosmina, Pavel Zlobec, Angela Smotlak, Ivan Breclj, Marjetica Cibic, Angela Krebelj, Danijela Žerjal, Ema Kralj, Zvonko Simčič, družina Zlobec, Marija Žgavec, Pavla Jazbec, Hubert Močnik, Franc Mozetič, Silvija Callin, Marija Prukar, Olga Terčon, Kristina Eržen, Franc Kete.

DAROVJI V SPOMIN:

Namesto cvetja na grob Anice Vitez daruje A. Gruđen za Mladiko 10.000 Lir;

V spomin na pok. Ivanko Furlan daruje N.N. iz Rojana 10.000 Lir za Mladiko;

Namesto šopka na grob Ivanke Furlan daruje 10.000 Lir za Mladiko hvalježni D.P.;

V spomin na moža Franca daruje za Mladiko Gabrijela Kakeš iz Nabrežine 30.000 Lir za Mladiko.

DRUGI DAROVJI:

prof. Janez Vodopivec iz Rima: 200 tisoč Lir za Društvo slovenskih izobražencev;

M.S. iz Trsta: 216.000 Lir za Društvo slovenskih izobražencev.

Dragi prijatelji!

Šele danes Vam pišem nekako za praznike in za novo leto — da bi vsaj malo pokazal hvaležnost naše ustanove in osebno — za vse lepe izdaje, ki jih prejemo po Vaši dobroti in dobroti dobrih ljudi, ki Vas podpirajo. Mladika je vedno tako zanimiva, Draga in njena predavanja tudi; tik pred Božičem pa še knjiga (o) jubilanu Beličiču. Vse radi beremo in lepo pospravljamo, da se ne izgubi. Še tako nam je zmanjkalo precej starih števil Mladike — radi bi se priporočili zanje, če jih lahko še enkrat dobimo. (Seznam bom pripravil enkrat pozneje). Upam, da se v novem letu tudi s kom od Uredništva osebno vidimo, če Vas zanese pot k nam ... Lepo vabim, ko pa mi nekoliko poredkeje pridemo k Vam. Lepe pozdrave in želje ...

* * *

Prilagam svojo naročnino za Mladiko. Hvala za prijetno in vedno tehtno besedo, ki je polnila revijo v preteklem letu.

Razveseljivo je bilo branje »Rasti«, ki dokumentira upravičeno upanje za bodočnost.

Napor in skrb razširiti vsebinsko obsežnejše revije, sta vidna; vesel sem obvestila v priloženem pismu, ki naznanja povišek naročnikov. Kvaliteta se vedno obnese. Naj bo tako tudi v bodoče.

Z najboljšimi željami ...

(Naročnik iz Anglije)

Tako prisrčno vzpodbudne besede so nas zelo razveselile. Seveda Vam tudi ne zamerimo, da ste s svojim nakazilom presegli znesek, naveden v Pismu bralcem, priloženem v zadnji številki. Hvala za oboje.

* * *

V Rimu poštni urad ni hotel sprejeti položnice s to številko tekočega računa: »11-7019«, ker da ne obstaja več. Vsoto Vam pošiljam ...

(Naročnik iz Rima)

V Italiji so pred leti začeli avtomatizirati poštne tekoče račune. Do Trsta ta avtomatizacija ni še prišla. Če komu zavrnejo poštno položnico, naj skuša dopovedati, da v Trstu še vedno velja naša stara številka:

11-7019 MLADIKA

Žal nam je za težave, za katere nismo krivi. Tudi nam že nekaj let zadeva povzroča preglavice.

zasmehindobrovoljozasme

Ribničan prodaja suho robo.
»Kako kaj gre?« ga vpraša znanec.
»Kakor bolniku. Vsake tri ure eno žlico.«

* * *

»Ali se nič ne bojiš, da bi srečal svoje upnike na cesti?«
»Nič. Saj vsi hodijo peš, jaz pa se vozim z avtom.«

* * *

»Očka, kje si bil ti, ko sem se rodil?«

»Na nogometni tekmi.«

»In kje je bila mamica?«

»Pri babici.«

»Ja, potem sem bil pa čisto sam doma!«

* * *

»Kakor mi je znano, bi se bil ti večeraj moral poročiti?«

»Da, vendar se to ni posrečilo. Nikakor nisem našel prostora za parkiranje.«

»Vidiš, Rudi, tamle sem se jaz že trikrat ponesrečil!«

»Joj, pa menda ja ne smrtno!«

* * *

Telefon zazvoni.

»Prosim te, dvigni slušalko — reče mož — in če iščejo mene, reci, da me ni doma!«

Žena dvigne slušalko in po kratkem poslušanju reče:

»Zelo mi je žal, toda moj mož je doma.«

»Pojdi k vragu ... me ni doma!«

»Saj niso iskali tebe!« reče žena.

* * *

Rešitev križanke iz prejšnje številke Samo vodoravno:

1. sklop 6. Mate 10. trema 11. strt 12. Racine 14. lon 15. oval 16. trata 18 pa 19. Nanos 21. dijak 22. D.S. (Dom in Svet) 24. slika 26. Oman 28. Tom 29. samota 31. Irka 33. Kelih 34. Kdaj 35. otava.

novo! novo! novo! novo! novo! novo! novo! novo!

Marij Maver:

»VINKA BELIČIČA POGLED NAZAJ«

Knjiga je izšla v založbi Mladike v počastitev 70-letnice pesnika Vinka Beličiča.

Priporočamo!

Od obrtniških izkušenj v trgovinsko dejavnost

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38 - Telefon 54390

Dom in delavnica:

Ulica Damiano Chiesa, 91 - Telefon 571326

POSEBNI POPUSTI! OBIŠČITE NAS!